

PENYA FILATÈLICA

Societat de Col·leccionistes

Núm. 56 JULIOL 2025

ARRIVO DE SA MAJESTAT EL REI CARNESTOLTES

CARNAVAL 2025

PENYA FILATÈLICA

Societat de Col·leccionistes

Núm. 56 Juliol 2025

PENYA FILATÈLICA

Publicació per als socis

Núm. 56 - IV època - Juliol 2025

Exemplar gratuït

Editor:

La junta

Redacció:

C/ Albert Virella i Bloda, 15

Apartat de Correus 41

08800 Vilanova i la Geltrú

Telèfon 93 815 57 94

pfvilanovailageltru@gmail.com

www.penyafilatelicavng.blogspot.com

Coordinadors:

Josep Ferrer i Serra

Xavier Capdet i Soler

Fotografies:

Arxiu de la Penya

Xavier Saumell (Okonos Fotografia)

Pere Martí Guasch

Maria Victòria Canyelles i Pastó

Dipòsit Legal:

B-52.490-2007

Tirada:

250 exemplars

PORTADA:

Arrivo de sa Majestat el Rei Carnestoltes.

Foto: Xavier Saumell (Okonos Fotografia)

En conveni amb:

AJUNTAMENT DE
Vilanova i la Geltrú

PER COMENÇAR

Josep Ferrer Serra

Un any més, un nou butlletí i les paraules per iniciar-lo. En aquest punt sempre apareixen les dificultats, el saber que dir i si val la pena dir-ho. És realment difícil per mi donar cos a aqueta primera secció del nostre butlletí. De tota manera tinc que admetre que jo soc el culpable de voler iniciar cada butlletí amb una sèrie de consideracions, pensaments i altres temes.

En les últimes edicions el butlletí s'ha transformat en una revista cultural basada principalment en el món del col·leccionisme. És realment una revista a la que es vol col·laborar i en la que la llista de col·laboradors que hi escriuen augmenta en cada edició, alguns repeteixen però ni ha de nous. Crec sincerament que el butlletí està agafant un prestigi no solament en l'àmbit col·leccionista sinó que també en el àmbit cultural. Aquest prestigi és per la Societat però penso que també es per la ciutat on ens trobem.

Estem a la meitat d'aquest any 2025 i no podem oblidar que en el proper 2026 la Societat complirà els seus 75 anys de vida. Des d'aquell ja llunyà 1951, la Societat han passat moltes persones i s'han viscut períodes de situacions molt diverses. Hi ha hagut períodes d'eufòria amb gran quantitat de socis i d'activitats. I períodes no tant bons amb pocs socis que continuaven participant amb il·lusió. En aquells moments es buscaren alternatives, algunes més reeixides que altres, però sempre amb la voluntat de que la Penya Filatèlica continués sent una societat de referència pels col·leccionistes i per a Vilanova.

M'agradaria estar convençut que ho aconseguim. Un pensament amb la condició de que aquestes pàgines estan obertes a tots els socis que vulguin i un desig de que entre els que hi vulguin escriure en cada nova edició

puguem continuar trobant socis de la nostra entitat, els habituals i de nous.

Moltes vegades en aquestes línies s'ha parlat de la Societat, de la necessitat de col·laboració i, principalment, d'involucració directa en el funcionament i en el dia a dia. He de dir que quant s'ha demanat sempre s'ha trobat qui està disposat a donar un cop de ma per qualsevol tasca però es difícil poder trobar algú amb disponibilitat plena. La Societat no va sola i es important pensar que els que intentem portar-la endavant no som eterns per molt que ens diguin que ja ho fem molt bé. Personalment he tingut un any complicat, pel que fa a la salut, i no sé si les dificultats continuaran i en la mesura que ho faran però m'agradaria estar convençut de que un relleu es possible sense perdre la il·lusió i l'objectiu de continuar.

Ara em ve al pensament la conversa amb una sòcia que em va portar un butlletí dels anys 80, d'aquells que es feien en fotocopia i sense numerar, a on el president de torn també exposava la necessitat de trobar la col·laboració i la involucració dels socis. És un tema que no es nou però que continua i això vol dir que no ho hem sabut solucionar o potser no te solució. Aquestes consideracions no poden ser alienes tampoc al pensament que un té sobre el futur real de una Societat com la nostra en el món actual que canvia de forma accelerada i, potser, no sabem a on ens portarà però segur que serà diferent. Segurament seguirem parlant del tema.

Desitjo que el contingut d'aquest butlletí us arribi i us interessi al menys algun dels temes que el conformen. És important que els primers que se'n sentin orgullosos siguin els de casa.

RESUM D'ACTIVITATS 2024/2025

Una de les seccions habituals del nostre butlletí es aquest on fem un repàs i posem en conjunt totes les activitats dutes a terme en els passats 12 mesos. Sabem que la informació d'aquest dia a dia de la Penya Filatèlica l'heu pogut anar seguint en el nostre blog d'Internet i en els missatges que al llarg del curs us hem anar enviant via correu electrònic (malauradament no tots en teniu ni el feu servir). Malgrat tot pensem que es necessari mantenir aquesta visió global del conjunt i que quedi en lletra impresa.

750 aniversari de la Carta Poble

En el resum de l'any passat va quedar fer esment d'una efemèride prou important per la ciutat com fou el 750 aniversari de la concessió, pel Rei Jaume I, de la carta de població i franquícies: la Carta Poble. El naixement de la vila és una de les llegendes més popular de la ciutat, emmarcada en els mals usos medievals i que explica una història d'emancipació a partir de la qual es va crear la nostra ciutat. Per recordar l'aniversari vam demanar a Correus l'edició d'un segell personalitzat il·lustrat amb el logotip del 750 aniversari facilitat per la Regidoria de Cultura del nostre ajuntament.

Cap al 75 aniversari

Un cop acabada la calor de l'estiu a començament d'octubre va ser hora de continuar recordant les persones que han fet possible la nostra Societat, al llarg dels anys, i han portat les regnes de la Societat ara que ens acostem a la commemoració del 75è aniversari. Per fer-ho disposem d'un objecte de col·lecció que són els segells d'iniciativa particular o personalitzats "Tu sello". Aquest és el segon any que

Segell personalitzat amb el logotip del 750 aniversari de la Carta a Poble

Segell Fernández Caravera

Segell Andreu Santcliment

hem demanat a Correus dos segells més, en aquesta ocasió per recordar el nostre tercer i quart president.

José Fernández Caravera: El Sr. Fernández, tal com era conegut per tothom, era un asturià nascut a Avilés el 1906 i mort a Vilanova el 2007. Va arribar a Vilanova l'any 1943, va trobar treball a la fàbrica Pirelli on va ocupar diversos llocs fins a ser-ne directiu. Segons comentava, es va iniciar a la filatèlia de ben petit als 8 o 9 anys, col·leccionava segells de tot el món i preferia el segell usat. Va ser president de la Penya del 1958 al 1960 i malgrat que la seva presidència va ser breu no va estar mai mancada d'esperit associatiu i de foment del col·leccionisme.

Andreu Sancliment Sancliment: Andreu Sancliment va nèixer a Vilanova el 1918 i va morir el 1978, als 59 anys. Era administratiu de professió i va treballar sempre a l'empresa "Griffi". Podem considerar-lo un

col·leccionista integral ja que col·leccionava, segells, monedes, postals, programes, capces de llumins i, segons manifestà en una ocasió la seva vídua, tots els objectes que es podien col·leccionar. Com era tradicional a l'època, la seva afició a la filatèlia va començar de petit, als voltants dels 10 anys, i la seva col·lecció era mundial. Va ser president del 1960 al 1973 i la seva presidència va coincidir amb una de les èpoques daurades de la filatèlia i també de la Penya Filatèlica. Durant la seva presidència s'iniciaren les exposicions filatèliques bianuals, que avui encara continuem. Cal destacar l'exposició de 1968 la del jumelage amb la Societat francesa Cheminots Philatelistes de Saint Etienne. Finalment destacar que el 1971 es constituí oficialment la Federació Catalana de Societats Filatèliques (FECAFIL) de la que fou nomenat primer secretari general.

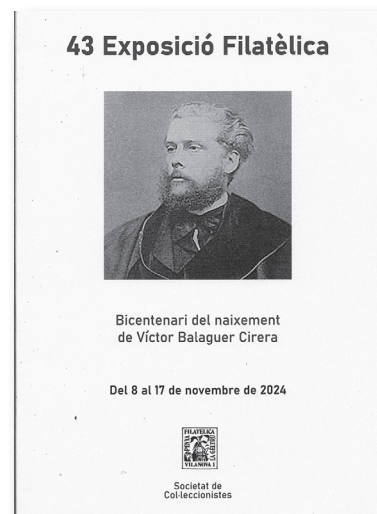
43 Exposició Filatèlica

El divendres dia 8 de novembre, a les 6 de la tarda, vam inaugurar en el nostre local la 43a Exposició Filatèlica. La filatèlia continuà sent protagonista, com cada dos anys, i amb ella mantenim l'essència fundacional de la nostra Societat. Tal com vàrem fer en la darrera exposició aquesta també va ser d'exhibició per donar protagonisme al filatelista que no pretén altre cosa que gaudir de la seva col·lecció de segells sense cap condicionament específic i necessari en les exposicions de competició.

Com ens es tradicional emmarquem les nostres exposicions filatèliques en efemèrides, principalment local, i aquest any no podíem oblidar el bicentenari del naixement de Víctor Balaguer i Cirera. Amb la nostra exposició vam voler adherir-nos també a les celebracions que es feien a la ciutat per celebrar-ho ho i que van comptar, com a acte principal, amb la reobertura de la Biblioteca Museu Balaguer, el 6 de juliol de 2024.

La biografia de Víctor Balaguer és prou coneguda per tots: va ser diputats a Corts representant Vilanova i la Geltrú, Catalunya i Espanya, va ser ministre d'Ultramar i de Foment, escriptor, periodista, historiador i mecenes cultural. El que potser no és tant conegut i cal posar en relleu, sobretot pels filatelistes, és que durant un temps, potser massa curt, va ser director de Correus.

Per posar de relleu aquesta efemèride vàrem demanar a Correus un mata-segells especial que en fes esment tot reproduint la signatura de Don Víctor (com sempre

Díptic de la 43 Exposició Filatèlica

President de la Penya, regidora de cultura i president de Fecafil

Reconeixament a Lluís Eroles

Vista 43 Exposició Filatèlica

Reconeixament a Jordi Calafell

Vista 43 Exposició Filatèlica

Estafeta filatèlica 43 exposició

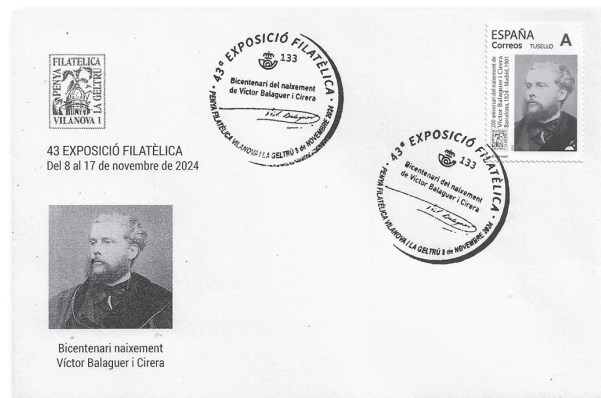
Vista 43 Exposició Filatèlica

vam comptar amb el disseny del nostre amic i consoci Enric Jerez Manresa). Aquest mata-segells va ser utilitzat en la oficina filatèlica de Correus instal·lada en el nostre local el dia de la inauguració. Així mateix vam promoure l'edició d'un nou segell tipus personalitzat dedicat a D. Víctor i al seu bicentenari Gràcies a aquesta modalitat de segells hem pogut finalment disposar del segell que mereix Victor Balaguer tot deixant enrere la negativa, sense masses explicacions, de la "Comisión de Programación de sellos y demás signos de franqueo" l'any 2001 a la sol·licitud, promoguda per la Penya Filatèlica, d'incloure, en el conjunt d'emissions, un segell dedicat a Don Víctor tot recordant el centenari de la seva mort. Així mateix vam editar també un sobre commemoratiu i un díptic amb la relació dels filatelistes participants en l'exposició.

En el acte d'inauguració vam comptar amb la presència de la Regidora de Cultura del nostre ajuntament, Eva Bolaño, i del president i diversos companys de la junta de la Federació Catalana de Societats Filatèliques i es va fer el lliurament a diferents filatelistes dels reconeixements que la Federació el havia concedit. L'exposició es va poder visitar fins el diumenge dia 17 de novembre en l'horari propi de l'entitat, dimecres i dissabtes de 6 a 8 del vespre i els diumenges d'11 a 13 hores.

Segell Víctor Balaguer

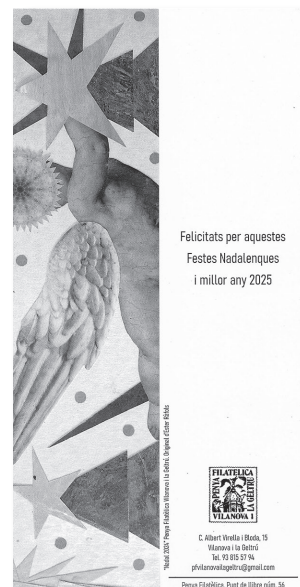

Sobre commemoratiu de la 43ª Exposició Filatèlica

Nadal i Any Nou

A final d'any i seguint la nostra tradició es va felicitar a tots els nostres socis i amics amb un nou punt de llibre nadala, el n. 56 de la nostra col·lecció i il·lustrat per Ester Ràfols

Punt Nadal 2024

Trobada de col·leccionistes de Punts de Llibre i sobres de sucre

A diferència d'anys anteriors la primera activitat del 2025 fou, el diumenge 16 de febrer, la setzena trobada de col·leccionistes de punts de llibre. Com és habitual vam editar un nou punt de llibre, el núm. 57 de la nostra col·lecció, il·lustrat amb un fragment de la pintura de Pere Brull Carreras "Tardor al Montseny".

En aquesta ocasió, vam voler fer-la coincidir amb la primera trobada de col·leccionistes de sobres de sucre. Va ser una nova experiència tot esperant que els sobres de sucre tinguin també protagonisme continuat en les trobades a la nostra Societat.

Punt número 57

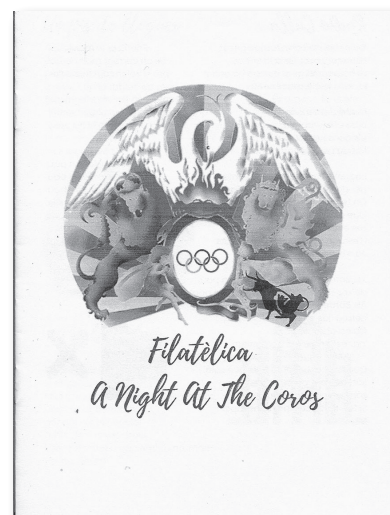

Carnaval 2025

Aquest 2025 la Penya Filatèlica celebrava el 40è aniversari de la primera participació en el Carnaval vilanoví. Era un any especial i la vam fer grossa ja que els membre de la Penya Jove havien agafat la responsabilitat d'organitzar l'Arrivo i l'Enterro de Sam Majestat Carnestoltes. La il·lusió i el intens treball dels nostres joves van portar a protagonitzar un Carnaval inoblidable que quedarà com a fita important de la història de la Societat.

A més a més i com es ja habitual també vam tenir una participació activa en els altres actes del nostre Carnaval destacant les Comparses i els Coros. Es va editar el corresponent programa detallat de Carnaval i el llibret de Coros.

Amb l'Enterro del dia 5 de març es va posar fi al Carnaval de Vilanova 2025. Gràcies a l'esforç i dedicació i a la feina molt ben feta del grup de Joves, l'Arrivo i l'Enterro han esdevingut festes reeixides que recordarem durant molt temps. El Rei Carnestoltes va morir convertit en un segell i per recordar-lo, i a la vegada complementar la feina dels nostres joves, vam demanar a Correus l'edició d'un veritable segell de correus de tipus personalitzat. Un Carnaval per recordar i un nou segell, molt especial, per col·leccionar

Exposició en homenatge a Francesc Xavier Puig Rovira

A finals del mes d'octubre de l'any passat ens deixava en Francesc Xavier Puig Rovira, vilanoví d'una ample trajectòria en el món tècnic i cultural, i soci de la nostra Entitat. Tothom destaca les seves qualitats com a professor, estudiós, historiador i divulgador de tot el seu saber gràcies a la seva gran quantitat de llibres i publicacions. S'ha de fer però un especial esment a que l'any 2014 va ser guardonat amb la medalla de la ciutat per tota la seva trajectòria.

Una de les seves facetes que s'ha de posar de relleu, perquè no és prou coneguda, és la de col·leccionista. Entre les seves especialitats col·leccionistes mereixen destacar-se: la pintura, la ceràmica, les publicacions, els llibres dedicats (una mostra la vam poder veure i admirar en una edició del Tot Col·leccionisme a la nostra entitat), els llibres de bibliòfil i també, potser de les més curioses, de màquines de cosir.

També cal destacar la seva col·laboració amb la Penya, ja fos per temes puntuals com per la informació periòdica dels aniversaris i efemèrides de la vila que sempre ens oferia. Aquest coneixement, recopilat en bona part, al seu diccionari biogràfic de personatges vilanovins era una eina essencial per a poder difondre, recordar i celebrar la nostra història. Gràcies a ell, hem pogut demanar molts dels segells personalitzats que periòdicament demanem a Correus.

Com homenatge a tota la seva trajectòria vàrem tenir al nostre local, del 15 de març fins el 6 d'abril una exposició documental i bibliogràfica en la que vàrem

poder resseguir la majoria dels seus llibres i les seves publicacions, soltes o com a col·laboració en diferents revistes i diaris

Per la inauguració vam comptar amb en Sixte Moral Reixach, mestre i ex-alcalde, que ens va fer una ressenya del personatge i la seva dedicació a la cultura amb tot el significat de la paraula i amb la Regidora de Cultura en representació del nostre ajuntament. Per recordar l'ocasió i el personatge, sens dubte una figura clau en la història i la cultura local, vàrem demanar també a Correus un nou segell de correus del tipus personalitzat i vàrem editar un díptic explicatiu del homenatge i de l'exposició

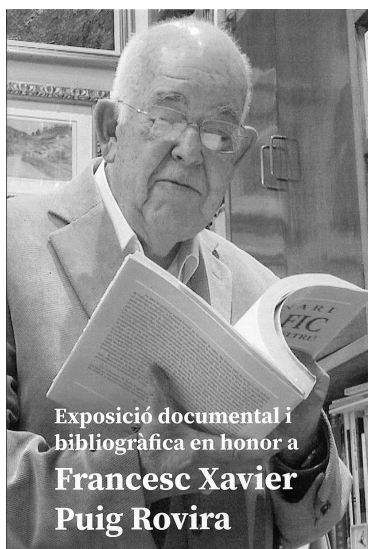
Segells F. Xavier Puig Rovira

Acte de presentació de l'exposició

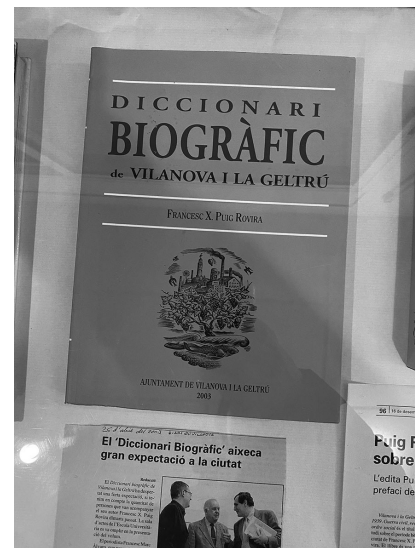

Acte de presentació de l'exposició

Exposició documental i bibliogràfica en honor a Francesc Xavier Puig Rovira

Díptic de l'exposició homenatge a F. Xavier Puig Rovira

Detalls del material exposat

Segell de Leonardo Lafuente Gros

Segell de Ventura Mestres Gras

Dos aniversaris "artístics"

Aquest any també s'esdevenen dos centenaris de dues persones relacionades amb el món de l'art, pintura i música, a la nostra ciutat i per tal de recordar-los varem demanar a Correus dos nous segells del tipus personalitzats que van estar disponibles el mes de maig

Leonardo Lafuente Gros

Nascut a Peñalba, Osca, el 5 de desembre de 1925. Va residir a Vilanova i la Geltrú, primerament de 1935 a 1956 treballant en l'ofici de pintor i, al mateix temps, formant-se com a artista en el taller d'Alexandre de Cabanyes. El 1956 es va desplaçar a Ginebra on va treballar com a pintor decorador i a on va residir fins el 1988. Com a artista pintor es donà a conèixer en una exposició individual a "Galerias Ramblas" el 1958. Va morir a Vilanova el 1998.

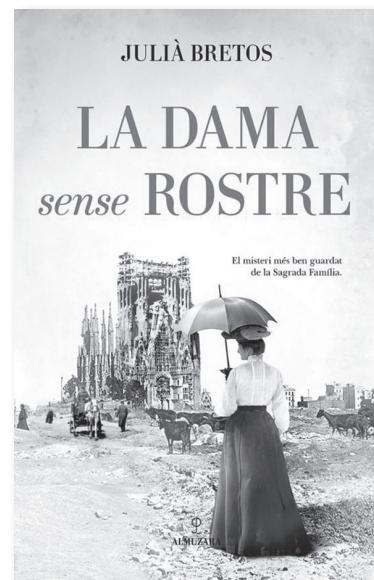
Ventura Mestres Gras

Va néixer a Vilanova i la Geltrú el 17 de juliol de 1925. La seva trajectòria musical va començar cantant en el cor parroquial de la Geltrú on la va descobrir el mestre Francesc Montserrat. Amb ell va començar a donar lliçons de cant i solfeig. Després va estudiar al Conservatori de Música del Liceu de Barcelona. La seva primera actuació com a soprano fou el 1945 i va debutar artísticament a Vilanova, al teatre Bosc, el 1947. Va actuar en diversos llocs de Catalunya, Espanya i França fins a la seva última actuació el 1975, a Reus, amb l'obra "Los Gavilanes". Va morir a Vilanova el 1994.

Presentació de llibre i segell

Fa un temps es publicà la novel·la "La dama sin rostro", d'en Julià Bretos. Aquesta està basada en la història d'una dona vilanovina. La seva història fou un secret que s'ha mantingut durant 140 anys: quina va ser la identitat de la dama que va oferir una fortuna a Gaudí i sense la qual no existiria la Sagrada Família que coneixem? "La dama sense rostre", que es va presentar el 14 de juny, al nostre local, en català, mostra la història novel·lada i 100% real del descobriment d'aquesta dona.

Una dama desapareguda per la pols de més d'un segle i que ara coneixem la seva identitat i la seva imatge: la Isabel Bolet Vidiella, nascuda a Vilanova i la Geltrú el 1825. Per tant, aquest any es commemora el 200 aniversari del seu naixement. La Isabel Bolet Vidiella fou la principal benefactora de la basílica de la Sagrada Família de Barcelona i una de les benefactores de la Casa d'Empar de Vilanova. La seva figura va ser redescoberta recentment, gràcies a la tasca de documentació del mateix Julià Bretos i amb aquesta imatge varem demanar a Correus un segell personalitzat d'Isabel Bolet Vidiella, per commemorar aquest aniversari.

Portada del Llibre

Segell d'Isabel Bolet Vidiella

150 aniversari naixement d'Amadeu Hurtado Miró

Aquest any s'esdevé el 150 aniversari del naixement d'un dels personatges importants de la nostra ciutat, l'advocat i polític Amadeu Hurtado Miró. Destacarem alguns trets fonamentals de la seva trajectòria

El 1896 obtingué la llicenciatura en Dret per la Universitat de Barcelona. Fou un destacat advocat destacant la seva ajuda en la defensa del també advocat Pere Coromines processat per l'acusació de participar en la preparació de l'atemptat durant la processó de Corpus de 1896. També va participar en altres processos importants de significació social i política. En 1922 fou escollit degà del col·legi d'advocats de Barcelona.

En el àmbit polític podem destacar que el 1906 formà part del comitè organitzador del moviment Solidaritat Catalana. El 1931 el president Macià el nomenà Conseller sense cartera del Govern de la Generalitat recuperada. Fou diputat a Corts Constituents i membre de la Delegació de la República Espanyola a la Societat de les Nacions. Després dels fets del 6 d'octubre de 1934 coordinà la defensa d'alguns polítics processats. El 1936 va marxar a França i no va tornar fins el 1949. Va morir el 1950 i la seva mort passà públicament inadvertida.

Amadeu Hurtado residí des de jove a Barcelona però mantingué relacions a i amb Vilanova. En alguns assumptes importants l'ajuntament requerí el seu assessorament. Una ample visió més detallada de la seva trajectòria la podem trobar en la Publicació

Segell d'Amadeu Hurtado Miró

municipal Retrat que el 1999 fou dedicada al personatge i realitzada per Francesc Xavier Puig Rovira.

Per la seva important trajectòria hem demanat a Correus un segell del tipus personalitzat per recordar-lo i recordar el seu aniversari.

Fins aquí el repàs de les activitats d'aquest curs. Després de l'estiu en començarem un de nou però això ja serà cosa del butlletí de l'any que ve.

mies del T
dia 22 d
de l'Altopant
SC MC
verdú
a les cinc
MATEU QUILICER

BASSINS

ESCOLAR

IRU

MEIOU BCOFG HIK POR N4C

COMEZ PARR

ROCHA

JEPROUX

COL·LECCIONAR PER PRESERVAR: MEMÒRIA I PATRIMONI

Ingrid Gómez Rodríguez

Vivim en un món accelerat, on la informació circula a gran velocitat i s'emmagatzema en núvols digitals invisibles. En aquest context vertiginós, el col·leccionisme podria semblar una pràctica anacrònica, una afició del passat. Tanmateix, mai no havia estat tan rellevant com ara. Més enllà del plaer personal de reunir objectes singulars, col·leccionar és una manera de preservar la memòria col·lectiva i de construir relats alternatius al discurs hegemònic.

Col·leccionar és un impuls profundament humà. De petits, molts de nosaltres guardàvem cromos, pedres, taps o records de viatges. Amb els anys,

aquesta inclinació pot esdevenir una passió exigent que requereix dedicació, coneixement i una gran sensibilitat cultural. No es tracta només d'acumular objectes: col·leccionar és observar el món amb curiositat, descobrir les històries que amaguen les coses i elaborar un relat propi i compartit.

Les primeres manifestacions documentades del col·leccionisme es remunten a les civilitzacions antigues. A l'Antic Egipte, els faraons atresoraven objectes d'art i textos sagrats com a símbols de poder i saviesa. A la Grècia i la Roma clàssiques, les col·leccions de monedes, escultures i manuscrits

anunciaven una museologia incipient. Durant l'Edat Mitjana, el col·leccionisme es limitava sobretot als monestirs, on els monjos copiaven i preservaven manuscrits antics, configurant veritables arxius de coneixement.

Amb el Renaixement, el col·leccionisme es va revitalitzar com a expressió de l'humanisme. Les *cabinets de curiosités* dels segles XVI i XVII exemplificaven una nova manera d'entendre la col·lecció: no com a acumulació arbitrària, sinó com a classificació sistemàtica del món natural i cultural. Ja al segle XIX, amb l'ascens de la burgesia i la industrialització, el col·leccionisme es va democratitzar. La creació de museus públics i biblioteques nacionals va anar acompanyada d'una proliferació de col·leccions privades: segells, monedes, llibres, fòssils, antiguitats.

Però més enllà del valor material, col·leccionar implica una relació simbòlica i emocional amb el passat. Les col·leccions són sovint el resultat d'una recerca personal de sentit, d'un desig de permanència i d'una voluntat de vincular-se a una memòria compartida. Com apunta Susan Stewart a *On Longing*, els objectes col·leccionats actuen com a substituïts d'experiències viscudes, com a evocacions de temps que ja no són però que perduren a través de la matèria.

Des d'aquesta perspectiva, el col·leccionisme pot llegir-se com una forma d'autoinscripció en la història, una manera d'habitar el temps mitjançant la selecció i preservació d'objectes carregats de significació. A més, permet construir relats alternatius als discursos

oficials, ja que les col·leccions particulars sovint reflecteixen sensibilitats, interessos i memòries que han estat oblidades o silenciades.

Algunes col·leccions privades han esdevingut claus per entendre períodes històrics, costums socials o avenços tecnològics. D'altres, més modestes, tenen igualment un gran valor perquè recullen mirades personals, emocions i memòries familiars. Aquest exercici de conservar, que sovint neix d'una motivació íntima, com retenir un record, comprendre millor el món o posar ordre al caos, pot adquirir una dimensió col·lectiva molt poderosa. Quan una col·lecció s'obre a la comunitat, esdevé una font de coneixement, una eina educativa i un testimoni històric de gran valor.

Des de segells, postals i cartes fins a fotografies, monedes o objectes quotidians, cada col·lecció explica una història. I com més personal és la mirada del col·leccionista, més rica i diversa pot ser la narrativa que en brolla. No cal posseir tresors excepcionals per contribuir al patrimoni: n'hi ha prou amb sensibilitat, constància i, sobretot, ganes de compartir.

Avui, els arxius són espais oberts i dinàmics, que acullen històries múltiples, sovint invisibilitzades. Al costat dels grans fons institucionals, s'hi reconeixen cada cop més els fons i col·leccions personals, formades per cartes, fotografies, dietaris, manuscrits o objectes reunits al llarg d'una vida. Els arxius no només custodien aquests materials documentals, sinó que els contextualitzen, els fan accessibles i els projecten cap al futur. Per això, són aliats naturals d'un col·leccionisme que aspira a deixar empremta en la memòria col·lectiva.

A l'Arxiu Comarcal del Garraf, els fons personals i les col·leccions han anat guanyant protagonisme i valor patrimonial. Estracta de documents que abracen vides senceres: cartes, dietaris, fotografies, filmacions, publicacions, cartells... Fons com els de Jordi Mas, Ramon Falcó, Ramir Horro, els germans Bellmunt, Rosa Maria Farriol, Jordi Ferret, Francesc Roig Toqués, Estanislau Vallverdú o la col·lecció del Museu del Mar, de programes i publicacions, ens ofereixen una mirada íntima i alhora col·lectiva. Ens parlen d'emocions, vincles, hàbits, rutines i transformacions socials arrelades al territori.

Aquests fons arriben a l'Arxiu gràcies a la generositat de famílies, hereus i entitats que han sabut reconèixer-ne el valor patrimonial. Des de l'Arxiu, assumim un dels grans reptes de la gestió documental contemporània: identificar i preservar fons particulars que sovint romanen en l'àmbit domèstic, fora del circuit institucional.

Un exemple emblemàtic d'aquesta vocació col·lectiva és la Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú. Fundada l'any 1951, l'entitat ha estat molt més que un espai de trobada per a aficionats als segells: representa una pràctica cultural profundament arrelada al territori. El 2026 celebrarà el seu 75è aniversari, consolidada com un referent per a col·leccionistes de segells, postals, monedes i altres materials vinculats a la història postal i la memòria gràfica.

La Penya conserva un fons documental ric i divers: segells, sobres commemoratius, cartes, franquícies i altres peces filatèliques. També conserva documentació relativa a la pròpia entitat i

a la ciutat, configurant un patrimoni local d'enorme interès. La seva activitat transcendeix l'intercanvi i l'exhibició: organitza exposicions —com la darrera, dedicada a la memòria de Francesc Xavier Puig Rovira—, conferències, edicions commemoratives i, especialment, la Mostra de Col·leccionisme, una cita anual que reuneix aficionats d'arreu del país. Aquestes iniciatives han contribuït a visibilitzar el col·leccionisme com una pràctica educativa, cultural i patrimonial, tot teixint complicitats amb altres entitats locals.

Un bon exemple d'aquesta implicació i sinergia ha estat l'organització, l'any 2025, de l'*Arribo* i l'*Enterro de Sa Majestat Carnestoltes*, dins la celebració de la Festa Patrimonial d'Interès Nacional. L'èxit de l'esdeveniment ha estat fruit del compromís, l'esforç i la vocació de la Penya per preservar, actualitzar i transmetre les tradicions populars.

Enguany que commemorem el 50è aniversari del traspàs d'Agustí Duran i Sanpere (Cervera, 1887 – Barcelona, 1975) —arxiver, historiador, arqueòleg i museòleg—, des de l'Arxiu Comarcal del Garraf ens reconeixem hereus del seu llegat. Continuem treballant per preservar, contextualitzar i projectar la memòria cap al futur. I celebrem, amb orgull i gratitud, l'existència d'entitats com la Penya Filatèlica, que fan de la passió col·leccionista un acte de servei a la comunitat i a la història local.

2025, L'ANY DEL NOSTRE CARNAVAL

Neus Llorens Domingo

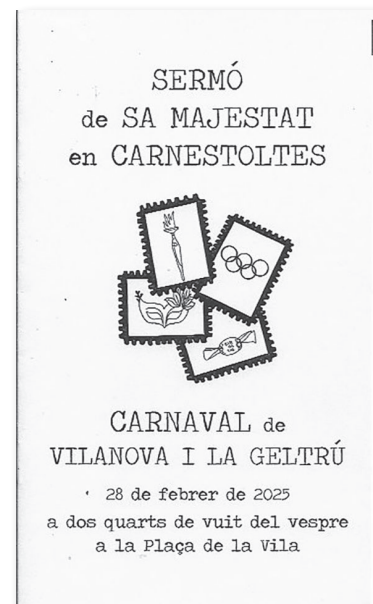
Secció Jove de la Penya Filatèlica

No podia editar-se enguany un butlletí de la nostra entitat sense parlar del Carnaval, d'aquest 40è Carnaval amb participació Filatèlica que es va celebrar amb escreix: duent el nom de la Penya Filatèlica a tot arreu de la ciutat organitzant l'Arrivo de Sa Majestat i l'Enterro de la Sardina.

No és fàcil posar per escrit la vivència d'aquest Carnaval i de tot el que el va fer possible. Tot el que va significar per nosaltres, com ens vam sentir com a grup, com ho va viure cadascú. A mi, personalment, em va semblar que la setmana del Carnaval tenia una mena de profunditat temporal: un temps viscut en present de manera intensa, però ancorat també al passat i al futur. Ancorat al passat per totes les hores passades durant molts mesos projectant, escrivint, gestionant, assajant; també per totes les vegades, anys abans i tot, que havíem pensat en la possibilitat d'organitzar un Arrivo i un Enterro, i la sensació meravellosa d'estar materialitzant tot el que s'havia dibuixat en aquella espera, d'estar-ho encarnant per fi. Un present ancorat, fins i tot, en un passat més extens i abstracte, el de la història mateixa del Carnaval a la nostra ciutat. Podria semblar una exageració i un excés de pompa parlar en aquests termes, però en tota la conceptualització de l'Arrivo i l'Enterro d'aquest any sortia ben sovint la paraula "llegat". Quan vam emprendre el repte d'organitzar tot això, teníem clar que la visió del Carnaval que volíem transmetre era aquesta: la d'un llegat valuós heretat dels nostres avis i àvies, i de més enrere, en el qual teníem l'honor de

participar i el deure de transmetre (en el millor estat possible) a les generacions futures. Citant la lletra que vam escriure per la cançó que va tancar l'Arrivo, "el Carnaval que ens han llegat els segles, per segles seguirà". Quina sensació més gratificant, de petitesa i alhora de responsabilitat, la de sentir-se baula d'una cadena de tradició que s'estén enrere i que es vol estendre endavant.

D'altra banda, la meva experiència de la setmana del Carnaval tenia també quelcom de present ancorat en el futur perquè en cada estona irrepertible d'aquells

Sermó de Sa Majestat el Rei Carnestoltes

dies no podia evitar el pensament que allò, que aquell moment, era per tota la vida, que ja per sempre més hauríem estat el Rei Carnestoltes i el seu Seguici en el bell si de la nostra ciutat. Per la transcendència del moment es feia evident un fet que en el fons passa cada dia de les nostres vides: que cada dia passa un cop i prou, i te'n queda la petjada emocional i la memòria (i, amb l'ajuda dels fotògrafs i de Canal Blau, records gràfics que ens remirarem un cop i un altre i que ben segur que aviat tindran alguna presència al local de l'entitat). I és tots els integrants de la secció Jove de la Penya Filatèlica tenim clar que sempre recordarem

aquest any el 2025 com l'any que vam organitzar l'Arrivo i l'Enterro. Amb totes les altres fites vitals que tingui cadascú, aquesta serà una fita col·lectiva que es mantindrà a la nostra memòria, talment "Carnaval per sempre"; no ens és difícil imaginar-nos, conjuntament i per separat, explicant com va ser aquest carnaval, que ja haurà esdevingut mític en els nostres records, als nostres néts i nétes si és que mai en tenim.

En aquesta secció jove, ho hem vist aquest any més que mai, hi ha talents de tota mena, ben repartits entre gestors impecables, experts en tracte humà,

ments ideadores de vestuari, escenografia, músiques, coreografies, textos en vers i en prosa, dramàturgies i construcció de personatge. Una cosa que hem descobert aquest any, i no ho dic amb ànim de presumir sinó de ser fidel a la veritat, és que aquesta secció jove és un equip de luxe que ha funcionat com un engranatge precís, engreixat per una visió comuna d'entitat, de ciutat i de Carnaval que en cap moment ha deixat d'estar al centre.

Si hagués de resumir tota aquesta experiència en una paraula, em sembla que ho tindria molt clar: comunitat. Ens hem sentit comunitat com a secció jove i com a Penya Filatèlica, per l'ajuda i el suport que sempre hem rebut de l'entitat sencera i que va plasmar-se d'una manera entranyable amb l'edició del segell especial de Sa Majestat el Rei Carnestoltes, que ens va sorprendre i entusiasmar. També ens hem sentit comunitat amb la quantitat ingent de persones de fora l'entitat que ens han ajudat de maneres molt diverses a fer possible que l'Arrivo i l'Enterro fossin el que van ser. També, i especialment, ens hem sentit comunitat de ciutat, perquè després del Carnaval no han estat poques les persones que ens han escrit o ens han parat pel carrer a un o altre per felicitar-nos per la feina feta. Comunitat, sí, seria la millor paraula per resumir aquesta experiència que ja des de bon principi vam plantejar-nos com a comunitària, amb una intenció clara d'idear uns espectacles i un seguici on tothom es pogués sentir reflectit, on quedés clar que la Vilanova que somiem és acollidora i compromesa des del seu propi caràcter de celebració: no pas una rauxa

buida, sinó una festa que ens articula, ens projecta, ens cohesiona. Una festa comunitària oposada a les lògiques individualistes cada vegada més presents en el món que ens envolta: aquest és el Carnaval que ens fa sentir orgullosos i el Carnaval que vam intentar fer.

Sí, vam preparar el Carnaval del 2025 amb tot l'amor del món cap a aquesta ciutat, la seva gent i les seves tradicions, sabent que tot això és una herència de valor incalculable. Ho vam fer amb el suport de moltíssimes persones que hi van posar el seu temps i energia. I a més, tot va anar més bé del que ens havíem atrevit a imaginar. No podríem estar més contents, doncs. Per molts anys de Carnaval! Visca Vilanova i la Geltrú i visca la Penya Filatèlica!

Segells de Sa Magestat el Rei Carnestoltes

MONEDAS DE CARLOS IV

Josep Anton Moreno-Bedmar

Carlos IV, apodado “el Cazador”, fue rey de España desde el 14 de diciembre de 1788 hasta el 19 de marzo de 1808 (Tena, 2018). Era hijo de Carlos III y de María Amalia de Sajonia, y nació en Nápoles en 1748. A la muerte de su padre, y ante la incapacidad mental de su hermano mayor, Felipe, accedió al trono de España, asumiendo el poder el 14 de diciembre de 1788. Se casó con su prima Luisa María de Borbón-Parma, y durante los primeros años de su reinado contó con destacados políticos, como el conde de Floridablanca (Bergua Arnedo, 2001). La guerra entre Francia y España, declarada por la Convención en marzo de 1793, resultó desfavorable para los intereses españoles, y en 1795 se firmó el tratado conocido como la Paz de Basilea, mediante el cual se recuperaron los territorios peninsulares ocupados, aunque se cedió a Francia parte de la isla de Santo Domingo. En 1797 se suscribió un tratado de alianza con Francia, lo que provocó la guerra con Inglaterra y las derrotas navales de San Vicente y Trafalgar. Como consecuencia del Tratado de Fontainebleau de 1807, suscrito entre España y Francia, se produjo la invasión francesa. Napoleón ocupó las plazas de Pamplona y Barcelona con el pretexto de atacar Portugal. Estos sucesos desencadenaron el Motín de Aranjuez, en el cual el rey se vio obligado a abdicar en favor de su hijo Fernando, quien, a su vez, fue forzado a abdicar a favor del hermano de Napoleón, José Bonaparte (De Francisco Olmos, 2008). Carlos IV murió en el destierro en Italia, en 1819 (Bergua Arnedo, 2001; Tena, 2018).

Durante el reinado de Carlos IV se mantuvo la política monetaria anterior sin modificaciones sustanciales, preservándose la tipología y las leyendas, salvo por el cambio en el nombre del monarca (De Francisco Olmos, 2007; Sanz Platero, 2020). Esto fue establecido gracias

a la Real Orden del 20 de julio de 1789, que disponía que la moneda debía mantener las características del reinado anterior (Varela, 2025). Se trata de la denominada moneda redonda de busto, una tipología instaurada por su padre (Banco de México, 2024). En cuanto a la política monetaria, cabe mencionar, por ejemplo, la desaparición de la moneda macuquina en América, una medida que también había sido promovida anteriormente por Carlos III. A pesar de ello, las monedas macuquinas continuaron circulando en América debido a la escasez de monedas de busto y de labra en canto. Cuando falleció su padre, el 14 de diciembre de 1788, los talleres americanos no disponían de la efigie del nuevo monarca, y por ello se acuñaron piezas a su nombre con el busto de Carlos III hasta 1791 (Bergua Arnedo, 2001).

ACUÑACIONES PENINSULARES

Como en el caso de su predecesor, Carlos III, el reinado de Carlos IV se caracterizó por la escasez de moneda de cobre en las colonias, donde únicamente se acuñaron piezas de este metal en Caracas (Venezuela), a lo que se sumaron las acuñaciones realizadas en el sudeste asiático, específicamente en Manila (Filipinas) (Tena, 2018; AA.VV., 2019; Sanz Platero, 2020; Varela, 2025). Las monedas de cobre de ultramar tenían como objetivo satisfacer la necesidad de numerario fraccionario, octavos y cuartos de real, para las transacciones comerciales cotidianas (Varela, 2025). En la España peninsular, destaca la prolífica acuñación de moneda de cobre en la ceca de Segovia, con diferentes denominaciones: 1 maravedí, 2 maravedís (Figura 1A), 4 maravedís (Figura 1B) y 8 maravedís (Figura 1C) (Tena, 2018). A estas abundantes emisiones peninsulares de cobre se añade únicamente la puntual

Figura 1. Divisores de cobre y cuartillas de Carlos IV. A: Dos maravedís, 1803, Segovia, 2.4 gramos de cobre. B: Cuatro maravedís, 1801, Segovia, 5.3 gramos de cobre. C: Ocho maravedís, 1799, Segovia, 10.1 gramos de cobre. D: Cuartilla, 1802, México, 0.7 gramos de plata. E: Un maravedí, 1789, Pamplona, 2.6 gramos de cobre. F: Cuartilla, anepígrafa, 0.8 gramos de plata. G: Cuartilla, 1804, México, 0.7 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

acuñación realizada en la ceca de Pamplona, con valor de un maravedí, que se produjo exclusivamente en el año 1789 (Figura 1D) (Cano Borrego, 2018; Tena, 2018; AA.VV., 2019). En esta moneda, el rey aparece como Carlos VII (Figura 1D), ya que ese es el ordinal que le corresponde como monarca del antiguo Reino de Navarra (Varela, 2025).

Por lo que respecta a la moneda de plata, las acuñaciones peninsulares fueron abundantes, aunque estuvieron limitadas a las cecas de Madrid y Sevilla, con denominaciones de medio real, un real, dos reales (Figura 2H), cuatro reales y ocho reales (AA.VV., 2019). En cambio, en América se produjo una enorme cantidad de moneda de plata en diversas cecas como por ejemplo en México, Potosí y Lima, aunque otras cecas del Nuevo Mundo registraron producciones mucho más modestas.

ACUÑACIONES AMERICANAS

En las cecas americanas se produjo una situación muy particular al inicio del reinado de Carlos IV: al no disponerse inmediatamente de los cuños con el busto del nuevo monarca debido a las lentas comunicaciones, las acuñaciones comenzaron en el año 1789 empleando aún el busto de su padre, Carlos III (Utberg, 1966; De Francisco Olmos, 2007; AA.VV., 2019; Varela, 2025). En cada ceca del Nuevo Mundo la historia es distinta; por ejemplo, puede mencionarse la ceca de México (ubicada en la actual Ciudad de México), que empezó a acuñar monedas en 1789 bajo el nombre del nuevo monarca, designándolo como Carlos IV (Figura 2D y F), mientras que en la España peninsular las acuñaciones lo mencionaban como Carlos III (AA.VV., 2019). Un año después, en 1790, la ceca de México continuó acuñando moneda como Carlos IV, pero utilizando también el

ordinal IIII; sin embargo, en ambos casos se mantuvo el busto de su predecesor, Carlos III (Figura 3B y D). En 1791, la ceca de México comenzó a emitir monedas ya con el busto de Carlos IV y el ordinal IIII, manteniéndose así hasta el final del reinado de este monarca. Otro caso es el de la ceca de Lima (Perú), donde se acuñó moneda como Carlos IV, pero aún con el busto de su predecesor, hasta el año 1791 (Figura 2G). En ese mismo año, la ceca de Lima inició la acuñación de las primeras monedas con el busto del monarca Carlos IV y el ordinal IIII. Existe, pues, un desfase de un año entre la ceca de México y la de Lima (AA.VV., 2019), debido al tiempo que tardaron en llegar los cuños oficiales con el retrato de Carlos IV a las diferentes cecas (De Francisco Olmos, 2007).

Dada la necesidad de moneda fraccionaria durante el reinado de Carlos IV, se introdujo la denominación de $\frac{1}{4}$ de real en plata (Banco de México, 2024; Varela, 2025), lo que dio origen a una de las emisiones más características de las cecas americanas de la época: las cuartillas de plata. La acuñación de este tipo de moneda tan particular se enmarca en un contexto de especial escasez de circulante fraccionario, pues desde Madrid se había ordenado la fundición de toda la moneda macuquina que aún circulaba en América (Varela, 2025). Sin lugar a dudas, la acuñación de las cuartillas supuso la mayor novedad con respecto a la numismática del reinado de Carlos III (Varela, 2025). Estas monedas, que sorprenden por ser las más pequeñas del reinado, estaban acuñadas en plata, con un diámetro promedio de 12 mm y un peso inferior a un gramo (0.85 g en promedio) (AA.VV., 2019). Las cuartillas presentan un diseño de gran refinamiento artístico, con un anverso que muestra un castillo que,

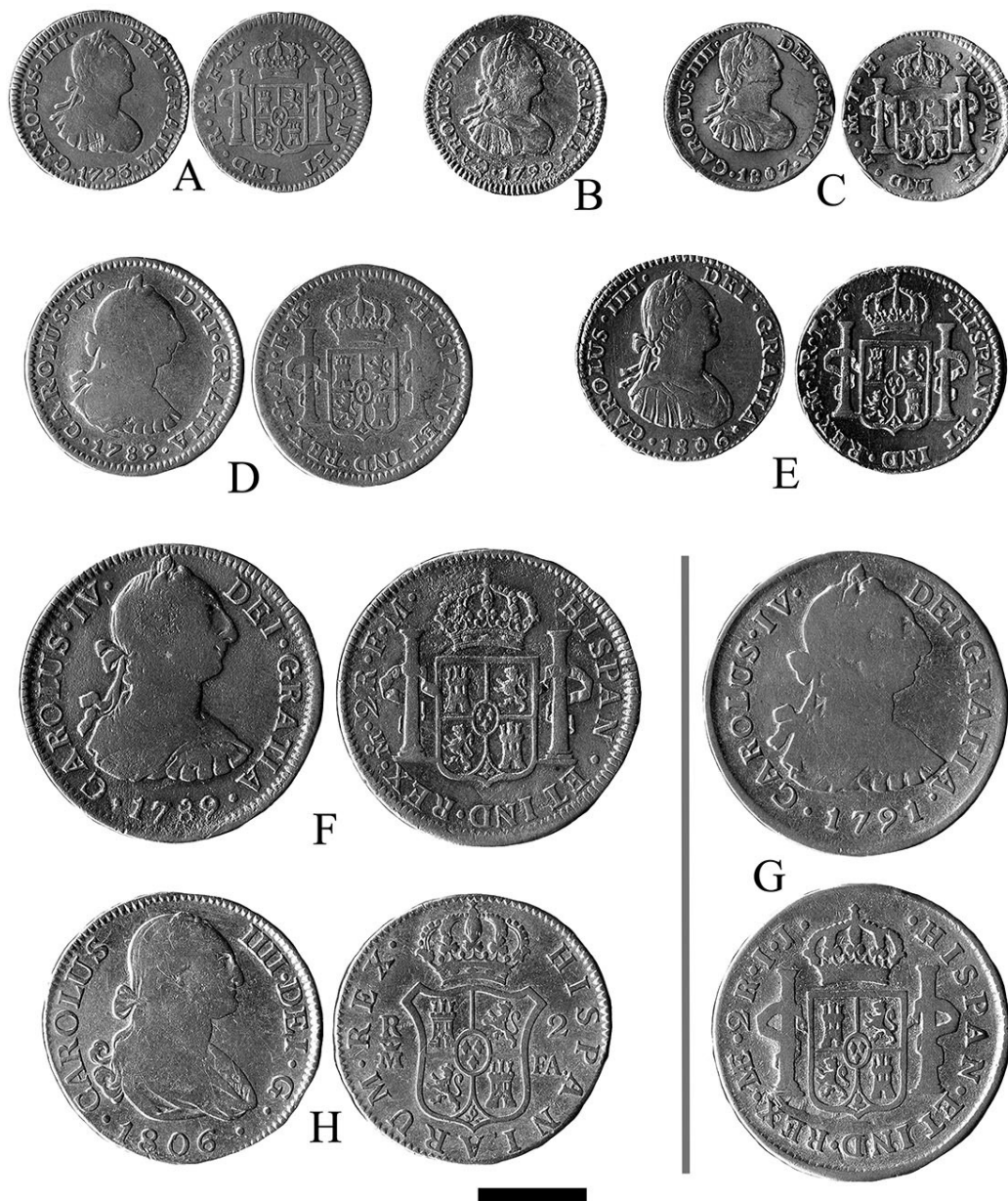

Figura 2. Monedas de plata de Carlos IV. A: Medio real, 1793, México, 1.6 gramos de plata. B: Medio real, 1799, México, 1.7 gramos de plata. C: Medio real, 1807, México, 1.6 gramos de plata. D: Un real, 1789, México, 3.1 gramos de plata. E: Un real, 1806, México, 3.4 gramos de plata. F: Dos reales, 1789, México, 6.3 gramos de plata. G: Dos reales, 1791, Lima (Perú), 6.4 gramos de plata. H: Dos reales, 1806, Madrid, 5.8 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

obviamente, hace referencia al Reino de Castilla. A la izquierda del castillo aparece la marca de ceca; a la derecha, el valor $\frac{1}{4}$ de real (cuartilla); y debajo del castillo, el año de acuñación. En el reverso, un león coronado rampante hacia la izquierda (Tena, 2018). Véase, por ejemplo, en la Figura 1D una pieza en excelente estado de conservación, acuñada en México en el año 1802, así como la ampliación de la misma en la parte superior de la imagen (Figura 1), que permite apreciar los finísimos detalles de la acuñación. En general, las cuartillas aparecen con defectos en su acuñación o en el batido del metal; véase, por ejemplo, en la Figura 1F el engrosamiento del metal en el anverso, o las zonas que parecen manchadas o alteradas en la Figura 1G, que en realidad corresponden a problemas con el metal de la moneda. A lo anterior se suma que es muy común que estas monedas, debido a su notable belleza, fueran perforadas para ser utilizadas como colgantes o dijes. Tan común es esta situación, que Utberg (1966), en su catálogo, considera las cuartillas perforadas una condición de conservación con validez propia concretamente la de menor valía. Debido a todo lo anterior, estas piezas son altamente valoradas por los coleccionistas. Es necesario realizar un último comentario sobre una cuartilla: la moneda ilustrada en la Figura 1F. Se trata de una moneda anepígrafa. Este tipo de monedas se atribuyen a las primeras acuñaciones de cuartillas de plata durante los años 1794 y 1795, si bien la asignación de la ceca ha sido objeto de amplio debate. El autorizado punto de vista de AA.VV. (2019) atribuye estas emisiones a varias cecas, concretamente a Guatemala, Santa Fe de Nuevo Reino y Potosí, aunque no se puede descartar que algunas de estas piezas anepígrafas fueran acuñadas durante los primeros años de producción en la ceca de México.

Como se comentaba anteriormente, las cecas americanas produjeron una gran cantidad de moneda de plata. Entre ellas, hay que destacar la ceca de México, que produjo desde las cuartillas anteriormente mencionadas hasta monedas de medio real (Figura 2A-C), un real (Figura 2D-E), dos reales (Figura 2F y Figura 3A), cuatro reales (Figura 3B) y ocho reales (Figura 3D y Figura 4A-B). Otras cecas americanas que produjeron también grandes cantidades de moneda de plata fueron la ceca de Lima (Perú) (Figura 2G) y la de Potosí (Bolivia) (Figura 3C y Figura 4C) (Sanz Platero, 2020). Entre las diferentes denominaciones, las acuñaciones con mayor producción fueron siempre, y con diferencia, las piezas de ocho reales (Sanz Platero, 2020). Esta moneda circuló por gran parte del mundo, siendo una práctica común el resellado de las mismas. La Figura 4A muestra una pieza de ocho reales acuñada en México en el año 1796, con resellos chinos en el anverso y reverso de la pieza. Entre las monedas de plata acuñadas en el Nuevo Mundo y las peninsulares hay algunas diferencias. Por ejemplo, en el anverso de las monedas americanas (Figura 4A-C), se observa al monarca laureado, con clámide y fíbula, que deja ver la hombrera protectora de cuero que forma parte de la armadura (Varela, 2025). En cambio, en las monedas peninsulares (Figura 2H), el rey se muestra sin corona de laurel, con peluca y coleta con lazo, con manto, pero sin coraza (Varela, 2025). Las monedas americanas muestran al monarca a la usanza de un emperador romano, mientras que en la España peninsular se representa al rey como un legislador. En cuanto al reverso, se observan también cambios destacables en la forma del escudo. Además, el escudo está flanqueado por columnas en las monedas americanas, lo cual no ocurre en las peninsulares (Varela, 2025). A lo anterior

se suman diferencias en la leyenda y su disposición, como, por ejemplo, la abreviatura IND. (INDIARUM) para la moneda americana, que no está presente en la moneda peninsular de este monarca.

Figura 3. Monedas de plata de Carlos IV. A: Dos reales, 1805, México, 6.7 gramos de plata. B: Cuatro reales, 1790, México, 12.9 gramos de plata. C: Cuatro reales, 1801, Potosí (Bolivia), 12.7 gramos de plata. D: Ocho reales, 1790, México, 26.6 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

Figura 4. Monedas de plata de ocho reales de Carlos IV. A: 1796, México, 26.8 gramos de plata, con resellos chinos en anverso y reverso. B: 1799, México, 26.8 gramos de plata. C: 1808, Potosí (Bolivia), 26.9 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

UN REMARCABLE FALSO ÉPOCA

Una moneda muy particular de la colección del autor es una pieza de ocho reales del año 1789, acuñada en la ceca de México, que se trata de un falso de época (Figura 5). Esta pieza, atribuida a Carlos IV, reproduce con bastante fidelidad las características de las monedas acuñadas ese año en la ceca de México, incluyendo el numeral IV y el busto de su predecesor, su padre, Carlos III. El arte de la pieza es notablemente similar al de las acuñaciones oficiales, especialmente en el busto de Carlos III, pero presenta algunas anomalías en el anverso; por ejemplo, en lugar de GRATIA está escrito CRATIA, y el número 8 del año 1789 presenta una apertura en la parte inferior que no corresponde a las acuñaciones oficiales (Figura 5). El reverso, en cambio, presenta un arte de considerable menor calidad. Por enumerar las diferencias más evidentes: el león del escudo muestra variaciones notables (Figura 5A1-2); la granada del escudo presenta un arte claramente inferior en la moneda falsa (Figura 5B1-2), al igual que el castillo (Figura 5C1-2). Otros detalles dignos de mención son las columnas, especialmente sus bases (Figura 5D1-2) y la falta de verticalidad en una de ellas, o el ensayador F.M., cuya letra M muestra un adelgazamiento muy evidente en su parte final que no se corresponde con las monedas auténticas. Es justamente en el reverso de la pieza donde alguien que dudó de su autenticidad la limó de forma enérgica (Figura 5, flecha gris). En la hendidura realizada mediante una lima se observa la característica más particular de este falso de época: la mayoría de las falsificaciones contemporáneas consistían en piezas de cobre o latón recubiertas con un simple baño de plata, pero este no es el caso de la pieza en cuestión, la cual presenta un núcleo de cobre recubierto uniformemente por una capa de plata de

0.66 mm de grosor, que cubre ambas caras y el canto, envolviendo por completo el disco interior de cobre. En la parte más profunda de la hendidura se observa un cambio de color y brillo del metal, correspondiente al núcleo de cobre. Las monedas falsas de época con un baño simple de plata perdían rápidamente la capa superficial, haciendo evidente su falsedad. En cambio, la pieza objeto de este análisis presenta un grosor de 2.5 mm y un diámetro máximo de 40.6 mm, ligeramente por encima del promedio, que es de 40 mm.

Cálculos realizados con ChatGPT muestran que, si la pieza fuera completamente de plata, su peso sería de 33 gramos, es decir, muy superior a los 27 gramos que debería corresponderle. Por lo tanto, si consideramos un recubrimiento constante de 0.66 mm de plata, el disco interior de cobre tendría unas dimensiones de 1.18 mm de grosor y un diámetro de 39.28 mm. Cálculos adicionales realizados con ChatGPT estiman que el núcleo interior de cobre tendría un peso aproximado de 12.80 gramos. Dado que el peso total de la pieza es de 25.7 gramos, la cantidad de plata contenida sería de aproximadamente 12.9 gramos; es decir, cerca de la mitad del peso total corresponde a auténtica plata.

Esta falsificación era prácticamente imperceptible si se consideraban únicamente su peso y composición metálica, pues externamente parece una moneda de plata auténtica. Solo un estudio detallado del arte de la pieza y/o la realización de una hendidura como la aquí descrita permite evidenciar con total certeza que se trata de un falso de época. Una moneda particularmente interesante por su inusualmente grueso recubrimiento de plata.

Figura 5. Moneda falsa época de Carlos IV. Ocho reales, 1789, México, 25,7 gramos. A1-León rampante de una moneda genuina. A2 León rampante de la moneda aquí analizada. B1-Granada de una moneda genuina. B2-Granada de la moneda aquí analizada. C1-Castillo de una moneda genuina. C2-Castillo de la moneda aquí analizada. D1-Base de una columna de una moneda genuina. D2- Base de una columna de la moneda aquí analizada. La flecha gris indica una profunda hendidura realizada mediante una lima. Moneda de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

REFERENCIAS

- AA.VV., 2019. Numismática Española. Catálogo de todas las monedas emitidas desde los Reyes Católicos hasta Felipe VI. 1474 a 2020, Barcelona. Edita Áureo y Calicó. 575 pp.
- Banco de México, 2024. Historia de la moneda y del billete en México. 63 pp.
- Bergua Arnedo, J., 2001. La Casa de los Borbones en la moneda en Navarra. 213-230. Museo de Navarra, Pamplona. 384 pp.
- Cano Borrego, P.D., 2018. La moneda navarra en el siglo XVIII. Revista Numismática Hécate, 5: 118-129.
- ChatGPT <https://chat.openai.com>
- De Francisco Olmos, J.M., 2007. Propaganda política en la moneda de los Borbones (1700-1868), VI Jornadas sobre Documentación Borbónica en España y América (1700-1868), Madrid, 177-234.
- De Francisco Olmos, J.M., 2008. La moneda como instrumento de propaganda política durante la Guerra de la Independencia (1808-1814). Hidalguía: la revista de genealogía, nobleza y armas, 328-329, 365-418.
- Sanz Platero, D., 2020. Adaptación y cambio de la moneda española en los siglos XVIII al XIX. Del antiguo régimen a los sistemas políticos constitucionales. La Albolafia: Revista de Humanidades y Cultura, 20: 55-74.
- Tena, N., 2018. El reinado de Carlos IV "el cazador" y sus reformas monetarias. Revista D&M, 69: 32-37.
- Utberg, N.S., 1966. The Coins of Colonial Mexico 1536-1821 and the Empire of Iturbide 1821-1823, 104 pp.
- Varela, J., 2025. El «aburrido» reinado de Carlos IV. We are Numismatics, 1-11. <https://wearenumismatics.com/el-aburrido-reinado-de-carlos-iv/>

ENTRE EL JARDÍ I EL MUSEU: SANTA TERESA

Mireia Rosich Salvó

L'any 2025 marcarà un punt d'inflexió per a la Casa de Santa Teresa, una de les joies més desconegudes del conjunt patrimonial de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Envoltat de jardí i memòria, l'edifici s'encamina cap a una esperada rehabilitació que permetrà reobrir-lo al públic i retornar-li el protagonisme perdut. La intervenció arquitectònica té com a objectiu revitalitzar-lo, adaptar-lo a les necessitats dels visitants del segle XXI, oferir serveis bàsics per a l'equipament i, alhora, reforçar el seu paper dins la constel·lació creada per Víctor Balaguer a Vilanova i la Geltrú.

L'habitatge fou concebut el 1888 com a refugi personal del fundador de la Biblioteca Museu, tot i que les seves estades a la vila eren puntuals i breus, condicionades per la intensa activitat política a Madrid. El nom de la casa ret homenatge, d'una banda, s'ha dit, que a la seva mare, Teresa Cirera, i de l'altra, com es pot copsar a l'entrada, a Santa Teresa de Jesús, de qui es col·locà un bust sobre la porta, dins una fornícula, acompanyat del vers immortal: «Vivo sin vivir en mí».

Situada dins el conegut com "Parque Emilia", un jardí dissenyat pel mestre jardiner Joan Riera, la casa fou ideada com un espai de repòs. Amb façana vermellosa i planta rectangular, destaca encara avui enmig dels arbres, visible entre reixes des del carrer. El jardí original, amb vegetació diversa, seguia les tendències paisatgístiques de l'època i oferia un entorn natural, reposat, gairebé meditatiu, en contrast amb la rotunditat clàssica del Museu. Avui, en plena crisi

climàtica i en un context de sequeres, aquest jardí esdevé un pulmó verd dins el nucli urbà.

El projecte es confià a Bonaventura Pollés i Vivó (1857-1918), arquitecte municipal, amb una trajectòria destacada que incloïa col·laboracions amb Domènech i Montaner i diversos encàrrecs a Vilanova i la comarca. Els plànols es lliuraren el juny de 1889 i, en cosa de setmanes, les obres ja eren en marxa. En poc més d'un any, l'immoble era a punt per acollir Balaguer i els nombrosos objectes que omplirien les seves estances de vida. L'estructura, de planta rectangular i tres altures, disposava a la planta baixa dels espais de representació i convivència —salons, menjador, despatx— i al pis superior, les cambres privades. Un passadís central articulava les estances, i una escalinata interior les connectava verticalment.

Ara bé, el que havia de ser inicialment un espai íntim i privat es transformà ràpidament en un lloc semipúblic. Ja el 1893, l'escriptor i crític d'art Garcia Llansó (1854-1914) el descrivia com una mena d'annex "del Museu-Biblioteca". No exagerava. Les estances, especialment el gran saló, s'ompliren de peces artístiques i objectes decoratius provinents del Museu, convertint-les en sales de visita paral·leles, amb un to més íntim i domèstic. Aquesta ampliació ajudà a descongestionar les sales del Museu, desbordades de donacions des de la seva obertura el 1884. A la llar, els objectes trobaven un entorn viscut i carregat de significat personal. Art i vida, col·lecció i col·leccionista, es fonien en una atmosfera habitable. A diferència dels museus

convencionals, concebuts sovint com a contenidors, la casa permetia una posada en escena més humana. Anticipava, així, les fórmules museogràfiques de moltes "cases-museu" actuals.

El saló principal, amb parets granatoses i presidit per una majestuosa cornucòpia daurada, reunia obres destacades de la pintura catalana contemporània donades pels mateixos artistes: Anglada Camarasa, Baldomer Galofre, Baixeras, Vayreda, Martí Alsina, Masriera, Riquer, Tamburini... Algunes amb dedicatòries personals, com el quadre d'un jove Anglada (1890), amb la inscripció manuscrita "Al

Excmo. Sr. D. Víctor Balaguer" al marge inferior dret. Avui dia, aquestes obres són a la Pinacoteca.

Es conserva un petit quadre de López Redondo, aleshores director de l'Escola d'Arts i Oficis de Vilanova, que ofereix un testimoni detallat d'aquell saló ple de pintures, mobles, gerros i fins i tot una kèntia, planta decorativa molt habitual a les llars burgeses del XIX. També hi apareix la figura desdibuixada de Balaguer, de cos sencer, amb les mans a l'esquena en actitud contemplativa. Malgrat no estar datada, l'obra pot situar-se entre 1891 i 1892, segons fonts com el *Dietari Oliva* i les notícies del *Boletín*, que documenten les

visites i donacions d'aquells anys de pintures, com les Aus d'Alexandre de Riquer, que podem identificar penjades. Aquest quadret, que ha estat imatge del recent Bicentenari del naixement de Víctor Balaguer, evoca la densitat i cromatisme de l'espai —una informació que les fotografies antigues en sèpia no poden transmetre plenament.

En la documentació antiga, sovint es fa referència a la casa de Santa Teresa com el nou "Chalet" o "Villa" de Balaguer. L'immoble incloïa també espais d'estètica orientalista, molt típic a l'època, que l'esmenten com el "cuartito japonés", amb armadures de samurai, armes filipines, peces xineses i altres objectes arribats del comerç amb l'Extrem Orient. Aquesta miscel·lània reflectia alhora l'eclecticisme i la curiositat enciclopèdica del propietari, que acumulà objectes de naturalesa molt diversa. Tot i conservar una certa funcionalitat domèstica, l'edifici esdevingué sens dubte un espai d'exhibició, una dependència més del conjunt visitable.

La correspondència ens revela detalls curiosos, com el costós trasllat de *La Bellesa dominant la Força*, de Venanci Vallmitjana, una escultura de grans dimensions que fou retornada al Museu poc després, probablement per la seva aparatositat. Avui dia ens preguntem com s'ho feien per manipular peces d'aquesta complexitat, tant pel seu volum i com per la fragilitat del material. Aquest trànsit constant d'objectes entre casa i Museu també ha deixat petjada d'anècdotes més personals de la biografia de Balaguer, com el regal d'un oli de Martí Aguiló a una fillola seva amb motiu del seu casament. Un clar exemple de la permeabilitat entre fundador i col·lecció, que ha dificultat sovint la traçabilitat de determinades peces avui desaparegudes.

A l'exterior de l'edifici de Santa Teresa també es conserven elements decoratius de caràcter maçònic, com passa amb la resta del conjunt patrimonial. A diferència de l'edifici principal, on aquests símbols es troben potser de manera més velada, aquí són una mica més explícits, especialment a les finestres. En una d'elles apareix un llibre obert amb dues plomes creuades, envoltat de fulles d'acàcia i coronat per un estel de cinc puntes, símbol del mestre maçó i de les cinc virtuts essencials. A l'altra, hi trobem una làmpada d'oli, en referència a la intel·ligència i la llum eterna, present també en altres espais vinculats a la maçoneria, com la coneguda Biblioteca Arús de Barcelona. En un espai circular a la par posterior del jardí, una columna decorativa central mostrava una mà oberta amb un ull al centre sobre una làmpada encesa —referències clares a la divinitat omnipresent—, amb dos bastons creuats al darrere, relacionats amb els mestres de cerimònies. Altres relleus evoquen les arts, l'agricultura i el comerç. Tots aquests símbols, integrats en la casa i els seus elements decoratius, podien passar desapercebuts si hom no estava familiaritzat amb el sistema simbòlic de la maçoneria.

Aquest domicili singular que es va erigir Balaguer ha de ser entès com una extensió natural del projecte fundacional. La Biblioteca Museu, inaugurada el 1884, fou una institució cultural pionera a Catalunya, amb una vocació pública, educativa i nacional. I aquest esperit també s'estén a la residència, on s'hi traslladaren quadres, mobles i objectes vistosos per alleugerir un Museu aleshores literalment desbordat de donacions. L'immoble es convertí així en un complement essencial, un espai que, sense deixar de

ser habitatge, participava plenament en la idea d'obrir portes i obrir ments. Balaguer en aquesta casa hi rebé autoritats, amics i artistes.

Amb la rehabilitació prevista per a la tardor de 2025, l'antiga casa es prepara per recuperar, parcialment, aquell esperit original. El projecte inclou una recepció àmplia i accessible, guarda-roba, zona de descans, botiga de publicacions i marxandatge, i una planta superior destinada a tallers educatius. Com a espai museografiat, es vol recuperar fidelment el menjador de Balaguer, amb mobiliari original i documentació gràfica de l'època. Tot el projecte es desenvoluparà per fases, segons disponibilitat pressupostària, i començarà amb la intervenció estructural aquesta tardor.

El retorn de Santa Teresa no serà només una restauració arquitectònica: serà una oportunitat per repensar el seu valor i fer-lo visible novament. Amb la seva progressiva recuperació, aquest espai podrà tornar a ocupar un lloc central dins el relat del Museu Balaguer, fidel a la voluntat del seu fundador: posar el coneixement i la bellesa a l'abast de tothom.

Bibliografia:

Actas de Junta de la Biblioteca Museo Balaguer (**AJBMB**)

Boletín de la Biblioteca–Museo–Balaguer. De l'any 1884 al 1895 (**BBMB**)

COMAS GÜELL, «Montserrat (2007). La Biblioteca Museu Balaguer. Un projecte Nacional Català. Publicacions l'Abadia de Montserrat»

DIETARI JOAN OLIVA i MILÀ (**DOLIVA**)

EPISTOLARI OLIVA (**EOLIVA**)

EPISTOLARI VÍCTOR BALAGUER (**EBALAGUER**)

EPISTOLARI MANEL CREUS (**ECREUS**)

GARCIA LLANSÓ, A. (1893). «Una visita al Museo-Biblioteca de Villanueva y Geltrú» Barcelona, Imprenta de Jaime Jepús y Roviralta

GRASY ELIAS, Francisco (1895). «Villanueva y Geltrú y su Instituto Balaguer: recuerdos de un viaje». R. Anglés. Madrid.

INVENTARI MANUSCRIT DELS BÉNS DE SANTA TERESA (**IMBST**)

PALOMAS, Joan (2004). «Víctor Balaguer. Renaixença, revolució i progrés» Biblioteca Antina, 17. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú.

PUIG ROVIRA, Francesc X (2003). «Diccionari biogràfic de Vilanova i la Geltrú» Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

ROSICH, Mireia (2008). «Projecció Nacional de les Col·leccions del Museu Balaguer»

ROSICH, Mireia (2009). «El Museu en els orígens. Quina col·lecció tenia Balaguer abans d'obrir el Museu?» Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer. Setena època. Núm. 2.

ROSICH, Mireia (2010). «Arquitectura abans del modernisme», «Un Museu fet de donacions»; «Una exposició evocadora». Catàleg SURGET ET AMBULA, 125 anys de Biblioteca Museu.

ROSICH, Mireia (2014). «La col·lecció artística de Víctor Balaguer: quan, què i com», al llibre: «*Antics i nous col·leccionistes: materials per a la història del patrimoni artístic de Catalunya*». Bonaventura Bassegoda, Ignasi Domènech (eds.). Bellaterra [etc.]: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions [etc.], DL 2015

ROSICH, Mireia i ÁLVAREZ, Mònica (2020). «La presència del Prado. Un episodi històric» al llibre «*La presència del Prado. Episodis d'una història*». Ed. Angle. Amb la co-laboració entre la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i el Museo Nacional del Prado. Barcelona, 2020

LA LLENGUA I LA PRENSA

Sixte Moral Reixach

El 2026 es celebraran els cinquanta anys de l'aparició del diari AVUI. Un diari que va nèixer de la necessitat i de la voluntat de que la llengua catalana fos present en els mitjans de comunicació escrita del país. Fou Primer diari en català publicat després de la Guerra Civil de 1936-39.

Fou fruit d'una moguda popular i d'ampli abast territorial, amb l'objectiu de crear un diari català, independent, democràtic i popular. Sobre les aportacions del grup fundador, nascut a l'entorn de Josep Espar i Ticó, l'empresa Premsa Catalana SA -hi unes trenta mil persones com a comptepartíips i subscriptors que va fer possible la seva sortida i la seva pervivència durant els primers temps.

Va ser, sens dubte, una data significativa, històrica pel món de la premsa escrita ja que trencava el monolingüisme als diaris del país i per altra banda era simbòlicament un avenç important per la llengua i més íntimament pel catalanisme.

Però també va ser important perquè com en altres ocasions en la història de la premsa - I Vilanova n'és un paradigma, com veurem - l'aparició de l'edició en català de l'Avui va generar també que els altres diaris comencesin a publicar alguns suplementos en català per acabar alguns diaris a fer una versió en català que obeeix però a una traducció (i a vegades traduccions sens revisar amb autèntiques pífies. sobretot en les versions en línia)

de l'edició en castellà i encara quan entres a les webs per defecte sempre et surt el castellà.

No hi ha dubte que en els darrers anys el català ha fet un salt endavant, des d'un punt de vista quantitatiu i qualitatiu amb l'adopció i l'impuls de diverses mesures que han reforçat el coneixement d'aquesta llengua per part de la població tant immigrada com autòctona. Tot i aquets avenç hi ha perills evidents per al llengua i sobretot per la seva projecció futura

Cal també dir que, que, malgrat estem en millors condicions que mai pel número d'usuaris i això cal no oblidar-ho, avui, encara, el català no està en igualtat de condicions respecte al castellà. El català és encara la llengua minoritzada en espais claus de la vida de la societat. Mitjans informatius, justícia i dret, àmbit laboral i en l'ús d'una bona part de la gent jove en les seves interrelacions en l'àmbit de l'oci i això significa la pèrdua d'influència i per tant de potencials usuaris.

No hi ha dubte que hi ha hagut una submissió històrica que cal resoldre per la via de ser pro-actius respecte al català i això no s'ha d'entendre com una menysvaloració del castellà sinó com una discriminació positiva respecte al català per ser la llengua minoritzada fins arribar a la normalitat que marca un "standard" d'ús de la llengua.

Una de les necessitats de futur és sens dubte, augmentar el tema de la presència del català en els

mitjans de comunicació. Mitjans públics i exigència de qualitat en el usos lingüístics. La importància de la presència del català a les webs dels diaris i a digitals li fa agafar un nou posicionament del que no hem de dimitir sinó tot al contrari donar-li més presència per ser present en la globalitat de la xarxa des de la nostra llengua i potenciar alhora el coneixement de quantes més llengües millor.

En la premsa escrita tot i que s'ha avançat sobretot després de que alguns diaris hagin fet una versió en català ha augmentat el tiratge de la premsa escrita en català, segurament traduir els diaris no és l'òptim però pot ajudar a popularitzar i augmentar el consum de premsa en català.

En el camp dels digitals, com hem dit, hi ha un ampli espectre de diaris escrits en català fet que sembla haver normalitzat l'ús de la llengua pròpia en aquets mitjans i a la xarxa.

Però això no ha estat sempre estat així. Quatre ratlles sobre la historia de l'evolució de l'ús del català a la premsa de la nostra ciutat que és el paradigma més clar. Es dona com a data fundacional de la premsa a Vilanova i la Geltrú la data de l'aparició del *Diario de Villanueva*, a l'any 1850 – anteriorment hi ha altres publicacions però que són reimpressions locals de publicacions d'altres indrets-, doncs hauran de passar encara trenta anys fins que a la ciutat no sorgeixi una publicació que usi el català com a llengua habitual. En el moment de la sortida del *Diario* ben segur que el castellà era la llengua habitual entre la classes burgeses i amb possibilitats econòmiques, aquest són els consumidors d'aquella premsa i per tant l'ús d'una

català usat per les classes populars no era suficient per mantenir un diari. Però això va canviar

A l'any 1879 surt a Vilanova el diari *Lo Carril de Vilanova* (des del juny a l'agost del 1879 amb periodicitat setmanal) que compleix una doble funcionalitat , és una publicació escrita i pensada en català i sap connectar amb les classes populars mitjançant la llengua i per les temàtiques defensades.

És un moment històric doncs, la capacitat d'informar en català neix amb força .

Lo Carril de Vilanova és obra de Josep Verdú "*Gestus*" (1) que fou un empenedor notable de publicacions ja que a més de *Lo Carril* publicà altres diaris com lo *Xiulet de lo Carril* –quan ja el ferrocarril havia arribat a Vilanova i per tant essentia ja el xiulet de la locomotora - *L'Àngel del Campanar*, *Lo Pagès*, i finalment inspirà la sortida de *L'Àngelet del Campanar*, que sortí quan Verdú ja havia mort prematurament a l'edat de 32 anys. Si hagués tingut més temps segurament el món de la premsa vilanovina seria una altra cosa.

Verdú fou un personatge peculiar i singular abocat a escriure des de ben jove , de salut fràgil, havia nascut a la Geltrú, estudià a Barcelona però abandonà els estudis per la seva precària salut i s'endinsà en el món de les belles arts i arribà a fer alguna exposició de pintura, però la seva dèria i fins i tot professió foren les lletres en diversos àmbits i estils , publica diversos llibrets de poesia destacant l'aplec de poemes *Brots*, i així alguns periòdics li publicaren part de les seves poesies com és el cas de la coneguda revista *La Campana de Gràcia* Verdú fou un exemple clar de

persona vinculada al moviment de la Renaixença, va estar clarament implicat en la propagació, promoció i exposició del sentiment i de l'ideari catalanista entre les classes populars. Va escriure a la revista que portava el nom del moviment *La Renaixença*. Col·laborà també amb *l'Esquella de la Torratxa*

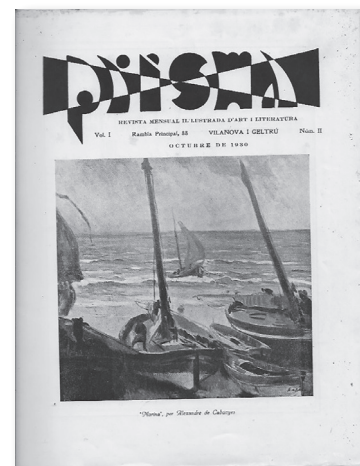
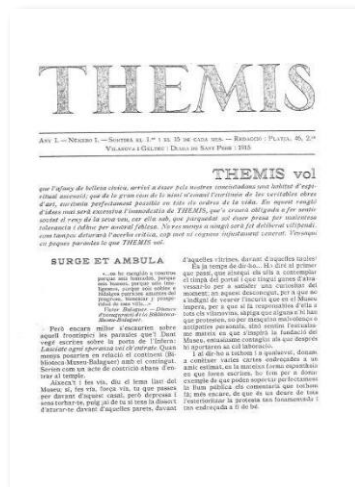
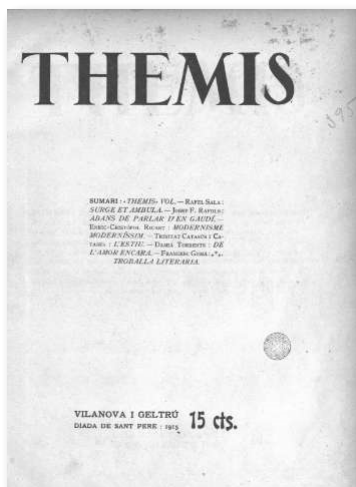
Verdú va ser prolífic en l'escriptura, va escriure obres de teatre, articles, poesia i també se li adjudiquen alguns sermons de Carnestoltes ja que tenia una fina ironia i sabia donar un to humorístics als seus textos. Sempre va escriure i viure amb un sentiment de catalanitat, d'una incipient consciència nacional que procurà portar-la a tots els àmbits de la seva feina intel·lectual

Els periòdics de Verdú són en general periòdics que tracten la política caracteritzats per seguir una línia d'humor i de fina crítica i buscant sempre les causes populars per defensar-les. La publicació de *Lo Carril de Vilanova* va suposar també un revulsiu perquè altres publicacions seguissin el camí de publicar en català. Aquesta funció històrica cal valorar-la i molt. Un exemple és el del periòdic *La Defensa*, l'òrgan de la clerecia vilanovina que acabà essent el portaveu de la dreta catalanista de la ciutat. Començà a escriure's en castellà però anà catalanitzant les seves planes. Que la posició de l'òrgan oficiós del catolicisme local s'escriu en català fou una fita important assolida per la causa d'eixamplar l'ús de la llengua catalana ja que arribà a molta més gent. La premsa política trigà un mica encara en publicar-se en català i no fou fins l'any 1906 amb la capçalera *Costa de Ponent*, que a més de publicar-se en català fomentà el catalanisme actiu al llarg dels anys que es va publicar. Un altre periòdic

Josep Verdú i Feliu "Gestus"

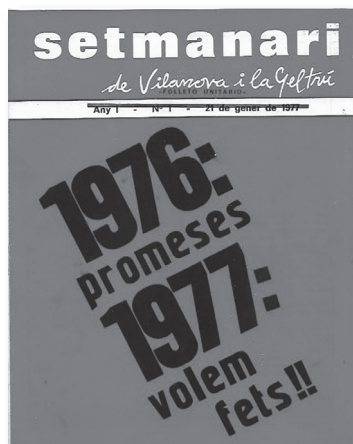

polític que també va anar evolucionat en matèria lingüística va ser *Democràcia* periòdic de tendència republicana federal. Va començar també publicant-se en castellà però evolucionà segurament per voluntat pròpia però també perquè els seus adversaris que publicaven Costa de Ponent ho feien en català. Cal fer un menció especial a la publicació que sobresurt en la dècada dels 1910 al 1920 és Themis que surt en un moment en que fruit del progrés que va aportar la Mancomunitat de Catalunya es vivia un temps de llibertat d'expressió necessari perquè les publicacions diverses apareguessin. *Themis*, "publicació Artística i literària vilanovina" que fou dirigida per Rafael Sala Marco. Escrita bàsicament en català admet col·laboracions en altres llengües

L'arribada de la dictadura de Primo de Rivera és un cop fort per la llibertat d'expressió i per tant també per la premsa. Però a més, també, la dictadura com en totes que hem patit va significar un cop fort a l'expressió en català i així al llarg dels anys que va durar el període dictatorial pràcticament no es publiquen periòdics

en català, alguna revista escolar i la revista *Joventut* que sorgeix ja a l'any 1929 quan la dictadura ja estava força afeblida, però també és cert que Joventut és una revista innòcua des del punt de vista polític.

L'adveniment de la República va ser també un ressorgiment de la premsa escrita en català amb voluntat de servir al catalanisme. És una època en que floreix la llibertat d'expressió i la consolidació del catalanisme polític. Diverses són les publicacions de caire polític i cultural i social que van sorgint. Exemples com *El Carrer*, òrgan d'Estat Català, fins a *Prisma* passant per la premsa humorística i de les entitats hi ha un seguit de títols que demostren un cop més que l'època de la República serví per revitalitzar les publicacions a la ciutat. L'esclat de la guerra òbviament generà canvis a la societat i en conseqüència en la premsa, té molta més força la premsa sindical i política amb títols com *Masses*, *Avant* i *Democràcia* vinculats a la UGT i es segueix publicant *Democràcia* gairebé fins a finals de l'any 1938. Però qui monopolitza el paper de la premsa a la Vilanova en

donar continuïtat històrica a la premsa catalana de Vilanova i al Geltrú i en segon lloc perquè es mostra clarament partidària del catalanisme social i polític tot i que és una publicació amb una precarietat formal i tampoc té una distribució massiva o comercial.

A partir dels anys setanta es normalitza lentament i amb dificultats en part les publicacions en català. La revista *Foment*, publicada per l'entitat del mateix nom, que primer acollia articles en altres llengua però ràpidament s'utilitzà només el català. A l'any 1975, *La Veu de la Pastera* que com revista de l'Acord va esdevenir el portaveu no oficial de l'oposició democràtica vilanovina.

En aquest context d'una camí cap a la normalització cal fer esment que l'any 1973 el *Diario de Villanueva y la Geltrú* publicava una nota de la redacció sorprenent i ben segur innecessària :

"De interés para nuestros comunicantes y colaboradores espontáneos:

De un tiempo a esta parte vienen proliferando en nuestras páginas textos en lengua vernácula cuya temática, si nos atenemos al cometido del periódico, entendemos debiera redactarse en el idioma nacional. Los comentarios a determinados acontecimientos, avisos, notas y cartas, creemos deben estar enfocados hacia los lectores en general, informándoles – sea cual fuere su procedencia o lengua nativa- en la cuestión o el tema que se trate. Y con mayor motivo, nos parece, si los mismos versan sobre celebraciones, acontecimientos, efemérides etc. referidas a nuestra población.

El periódico sin embargo admite algunas colaboraciones más o menos fijas, que por su contexto pueden parecer, más apropiados en la lengua vernácula. Empero ello no debe comportar que una serie de escritos vengán redactados en catalán, cuando su finalidad informativa ganaría muchos enteros si llegara a todos nuestros lectores en una lengua común"

"Por todo ello .esperamos la comprensión de nuestros comunicantes y colaboradores espontáneos nos ayude

a seguir en el propósito de hacer un periódico de todos y para todos".

Algunes postil·les al text.

Després un cert tuf de paternalisme lingüístic.

Idioma nacional? Confusió!

Es realment discriminatori

I s'entén que *de todos y para todos* no es pot fer en català. Fantàstic no? La nota va ser reproduïda per la revista *Oriflama* com a mostra de la nul·la sensibilitat d'alguns sectors cap a la llengua catalana.

La mort del dictador va suposar un canvi accelerat a la societat i per tant un camí de normalització, molt costós certament, de la llengua com a vehicle de comunicació en els periòdics. Molta diversitat de títols, premsa vinculada a les entitats que va sortint en català i amb una difusió prou àmplia sumada tota ella. Un cas interessant és el de les publicacions esportives *Xuts* i *Xiulet*, modestos fulls informatius esportius que feien de portaveu del trofeu de futbol Primavera. Molts dels equips estaven formats per persones de parla castellana però que no van trobar cap dificultat en promocionar la llengua del país en un àmbit en que no era massa freqüent.

A l'any 1977 apareix el *Setmanari de Vilanova*, però cal dir que és la primera publicació de caràcter professional i feta en català. El *Setmanari* durà 69 números però ben segur que va ajudar a que el *Diario* entre altres es plantegés seriosament la seva catalanització que finalment va fer. A partir d'aquí va sortir altres publicacions d'informació general mínimament professionalitzades com "*Tothom*", "*Al*

dia", "*Comunicació*", "*L'Hora del Garraf*",..... que aporten una determinada "*normalització*" a l'ús del català en la premsa local.

Des del 1879 han passat gairebé 140 anys de l'aparició del primer periòdic en català a la ciutat, no ha estat una camí fàcil, èpoques de grisor quan no de negre nit i altres d'una certa puixança fa que el balanç sobre l'ús de la llengua catalana en els publicacions locals sigui en part satisfactòria però no creiem que hagi assolit la normalitat desitjada encara. Es podria entrar en detalls en altres publicacions però creiem que al mostra és prou significativa de l'evolució de l'ús de la llengua catalana

Ara amb absència de publicacions en paper els digitals bàsicament l'*Eix Diari* i o el *Vilanova Blog* del periodista Xavier Canalis i altres que puguin sorgir poden jugar un paper important en la consolidació i projecció del català.

No cal defallir però tampoc creure que ja està tot fet perquè al realitat és que queda molt per fer en matèria de llengua i premsa.

(1) Sobre Josep Verdú hi ha força material, a l'any 1935 la revista *Prims* li va dedicar un monogràfic, n'han parlat també l'Àngel Olivé a l'any 1979 al *Diari de Vilanova*, l'Albert Virella en el seu llibre *Les Classe Socials al segle XIX* i l'Oriol Pi de Cabanyes en el seu llibre *la Renaixença* i Sixte Moral també en el llibre *Cent anys de la premsa en català Vilanova i la Geltrú*. I la més recent publicació de Miquel Altadill i Giner, *Josep Verdú i Feliu "Gestus": fabulista i poeta vilanoví*.

EL FONS DE LA NOSTRA BIBLIOTECA - 25

En aquest apartat mostrem els llibres que integren el fons de la nostra biblioteca. Bàsicament el gruix dels volums que hi figuren es concentren en dues especialitats del col·leccionisme: la Filatèlia i la Numismàtica, que són les més tradicionals. La quantitat més important està constituïda pels diferents catàlegs que son l'eina bàsica utilitzada pels col·leccionistes per classificar les seves col·leccions. Molt de tant en tant en aquesta secció hem presentat també obres relacionades amb altres col·leccionismes, potser no tant tradicionals, però conreats per molts col·leccionistes. Aquest any presentem un volum dedicat a la estilogràfica, objecte de col·lecció i estudi molt apreciat i del que hem tingut notícia en les pàgines de números anteriors del nostre butlletí.

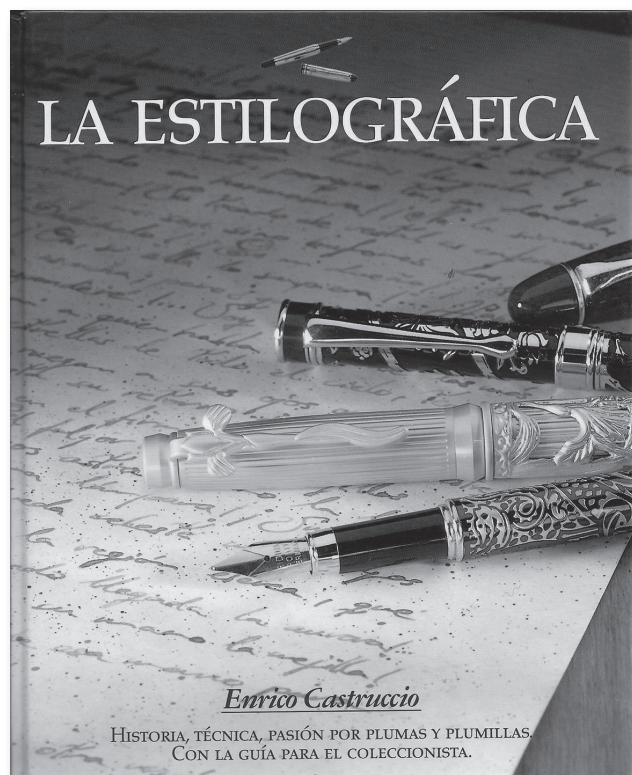
Títol: La estilogràfica. Historia, Técnica, Pasión por plumas y plumillas, con la guía para el col·leccionista.

Autor: Enrico Castruccio

Edició del Club Internacional del Libro de Madrid de l'any 2000. Traducció de Ana Martos de la obra publicada el 1985 per Idealibri s.r.l. de Milan (Italia)

El volum, editat en castellà inclou una gran quantitat d'il·lustracions en blanc i negre i en color que complementen el text. L'obra, de 144 pàgines, inclou una introducció, 7 capítols i un apartat final de bibliografia, agraïments i fonts iconogràfiques. En el text podem resseguir bàsicament la història de la escriptura i de la ploma estilogràfica amb una guia final pels col·leccionistes d'estilogràfiques i plomins.

En definitiva un llibre ideal pel coneixement d'aquest objecte i del seu atractiu com a motiu de col·lecció.

REDESCOBRINT MN. MIQUEL RIU PUJOL GRÀCIES A LA FILATÈLIA

Josep Ferrer Serra

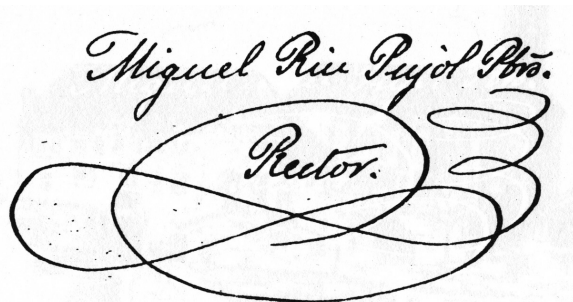
La filatèlia no és solament el fet de recollir, classificar i estudiar segells de correus, és també una font de cultura i de coneixements gràcies als fets i personatges que son representats en els efectes postals i en el context en que aquests efectes postals han estat utilitzats.

A més, devem explicar que el món del col·leccionisme de vegades ens aporta certes experiències enriquidores ja que ens obliga a fer una petita investigació a fi i efecte de ubicar aquella peça en la nostra col·lecció.

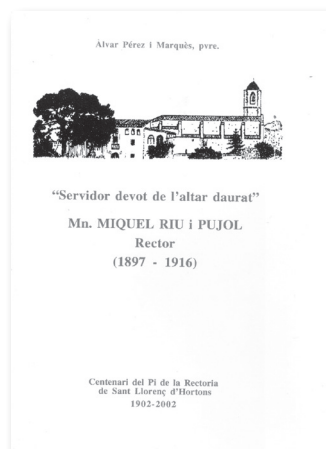
Aquesta història, comença als voltants de l'any 2017 quant l'amic Enric Jerez Manresa va rebre d'un "colega" belga les imatge d'unes targetes postals que segons li va dir varen ser adquirides en una subhasta per un col·leccionista alemany. El motiu principal que al col·leccionista belga el va impulsar a enviar-li les imatges era que les targetes postals estaven datades, en la seva majoria, a Vilanova i la Geltrú a partir de l'any 1917.

Al nostre company li van cridar l'atenció els textos, els dibuixos que il·lustraven les targetes i molt especialment la signatura que hi figurava "M. Riu

Fecit". Va decidir consultar-me, per ser jo de Vilanova, i per si sabia de qui podia tractar-se. Al veure la imatge amb la signatura vaig observar que una creu figurava a l'inici del text i adonar-me que la paraula "Fecit" era llatí i que volia dir que ho havia fet en M. Riu. Aquests detalls ens van portar a deduir que era un religiós l'autor dels textos i dibuixos i amb l'ajuda de la data, vàrem tenir les primeres dades per fer una petita investigació. De seguida vàrem saber que l'autor era Mossèn Miquel Riu Pujol que va ser rector de l'església de la Immaculada del barri de Mar des de 1916, fins a la seva mort el 21 de novembre de 1925.

Miquel Riu Pujol Pbro.
Rector.

Estaven davant d'un fet peculiar una persona que ens semblava poc coneguda que havia viscut a la nostra ciutat als principis del segle passat.

Vam creure necessari donar a conèixer aquesta sèrie de targetes, realment curioses, que connectaven un personatge, la ciutat i el col·leccionisme en les vessants de la cartofilia i de la filatèlia. En primer lloc poder acostar-nos a la figura d'en Mn. Riu, capellà barceloní de naixement, que va desenvolupar la seva tasca a la nostra ciutat i a on està enterrat.

Per ampliar dades i veure possibilitats vàrem decidir visitar el Rector de la Immaculada Concepció, l'església de Mar, Mn. Alvar Pérez i Marques, avui encara titular, per saber si es conservava a l'arxiu de la parròquia algunes dades biogràfiques o una cronologia de les activitats desenvolupades per Mn. Riu. Van tenir un grata sorpresa: Mn. Àlvar, pel fet de coincidir en la seva tasca sacerdotal, en les mateixes parròquies,

havia realitzar un estudi minuciós de la vida i obra de Mossèn Riu i havia publicat un Llibre:

"Servidor devot de l'altar daurat"

Mn. Miquel Riu i Pujol.

Rector

1897- 1916

El llibre va ser publicat el novembre de 2002 per commemorar el Centenari del Pi de la rectoria de l'església de Sant Llorenç d'Hortons (parròquia en que també havien coincidit tots dos de rectors.)

Gràcies a aquest llibre i al minuciós treball de Mn. Alvar podem tenir un major coneixement de qui era i la trajectòria de Mn. Riu del qui seguidament resumeixo les dades més significatives.

Mn. Miquel Riu va nèixer a Barcelona el 9 de març de 1866, fill de Miquel Riu Alesan, natural de Barcelona, i de Antònia Pujol i Freixenet, natural d'Aspa. Als 16

anys ingressà al Seminari Conciliar de Barcelona. Al 1887 rebé la Tonsura clerical. Fou ordenat prevere el 6 d'abril de 1889.

Llegint el llibre de Mn. Alvar vaig trobar una dada peculiar. Segons explica Mn. Riu va ser dispensat d'una irregularitat canònica que impedia, a l'època, l'ordenació sacerdotal: la manca de l'extremitat superior del dit polze de la mà esquerra. Segons els Decrets del Concili de Trento, qualsevol defecte físic incapacitava el qui el patia per a un ordre sagrat. Calia, per tant, una dispensa de la Seu Apostòlica.

La seva trajectòria sacerdotal fou:

- Va celebrar la primera missa el 22 d' abril de 1889
- Vicari de Sant Vicenç, de Mollet del Vallès, 24 d'abril de 1889
- Vicari dels Josepets, de Barcelona, 18 de juny de 1889
- Ecònom de Sant Mateu, de Vallirana, 3 d'abril de 1893
- Ecònom de Sant Cristòfol, de la Granada del Penedès, el 8 d'agost de 1893
- Rector de Sant Julià del Montseny el 21 de desembre de 1893
- Rector de Sant Llorenç, de Sant Llorenç d'Hortons, el 9 de juny de 1897
- Rector de la Immaculada Concepció, de Vilanova i la Geltrú, el 27 de juny 1916.

La cerimònia de presa de possessió es va celebrar el 27 de juny de 1916 a les cinc de la tarda i el setmanari catòlic "La defensa", en la seva edició del dissabte 1

de juliol de 1916, publicava una extensa crònica de la cerimònia.

Va ser rector de la Immaculada Concepció fins a la seva mort per una greu malaltia el 21 de novembre de 1925 als 59 anys d'edat. El diari de Vilanova va publicar la seva esquela a primera pàgina en l'edició d'aquell dia. Fou enterrat en el cementiri local dos dies després.

Segons les disposicions canòniques de l'època cada Rector havia de deixar consignades, per al bon govern del seu successor, les activitats pastorals i les notes de règim i d'administració de la parròquia. Aquests escrits s'anomenaven "consuetes" i es en aquest punt, del llibre esmentat, on trobem la primera i única referència als seus dibuixos ja que es diu "*Com en totes les seves anotacions, hi ha una cal·ligrafia exquisida, ben adornada amb excel·lents dibuixos, fruit de la seva àgil i artística ploma*". En els documents de la parròquia aquests dibuixos es varen haver d'acabar "per ordre superior" i, possiblement, per aquesta causa els hi va tenir que trobar un altre mitjà com fou il·lustrar les targetes postals que enviava i que aquí trobareu algunes reproduïdes. Particularment n'he pogut conèixer i tenir referència d'una vintena d'aquestes targetes però desconec si ni pot haver una major quantitat.

Amb seguretat hagués estat important poder disposar d'aquestes targetes però quedi aquí la seva referència i el redescobriment d'un personatge gràcies al col·leccionisme.

L'UNIFORM PENNY POST.

Roger Callao Sánchez

L'Uniform Penny Post va ser un sistema revolucionari d'enviament postal implementat a Gran Bretanya l'any 1840, que va permetre enviar cartes a qualsevol part del país per una tarifa uniforme d'un sol penic. Abans de la introducció, el cost de l'enviament postal era alt, variable segons la distància i generalment pagat pel destinatari. Amb l'Uniform Penny Post, el pagament va passar a ser anticipat pel remitent i es va introduir el primer segell postal del món: el famós Penny Black. Aquest sistema va fer que la comunicació escrita es tornés molt més accessible per a la població general, marcant una fita a la història de les comunicacions.

Sistema postal a Gran Bretanya abans de 1840.

A Anglaterra, el servei postal a partir de l'oficina de correus general de 1660, s'havia convertit en un monopoli, creat per Oliver Cromwell el 1654, per a la recollida i transport de cartes entre ciutats postals, però les cartes no es repartien a domicili fins que William Dockwra i el seu soci Robert Murray van establir el London Penny Post l'any 1680. Es va establir una tarifa d'enviament uniforme d'un penic per una carta o un paquet que pesés fins a una lliura a les ciutats de Westminster i Londres, així com a Southwark. Al dia es feien diversos lliuraments dins de la ciutat, i també es van lliurar articles a adreces de fins a deu milles fora de Londres per un càrrec addicional d'un penic. L'any 1683 Dockwra es va veure obligat a lliurar el Penny Post a la corona anglesa per haver fet circular el que es consideraven butlletins sediciosos

que criticaven durament el duc de York, que estava a càrrec de l'oficina general de correus i se'n beneficiava directament de la General Post Office.

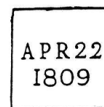
Bishop marks

1661 - 1787

fig. 1

1787 - 1839

DOCKWRA'S 1680-82

GOVERNEMENT PENNY POST 1682-1794

El 1765, el Parlament va autoritzar la creació de Penny Posts a qualsevol poble o ciutat dels regnes de Gran Bretanya. La tarifa d'enviament única d'un penic es cobrava dins de l'àrea, calculada per pes. A principis del segle XIX n'hi havia molts, identificables a les cobertes, amb marques com "PP", "Py Post" o "Penny Post" juntament amb el nom de la ciutat.

El primer sistema de penny post a Edimburg, fundat el 1773/4 per Peter Williamson, conegut com "Indian Peter", el va combinar útilment amb un dels primers directors de carrers del món. Va fer circular el correu a 17 botigues de la ciutat (efectivament oficines de correus) i va donar feina a quatre carters uniformats. Els seus barrets deien "Penny Post" i estaven numerats 1, 4, 8 i 16 per fer que el negoci semblés més gran.

El 5 de desembre de 1839, l'Oficina General de Correus va introduir l'Uniform Fourpenny Post, però només va durar 36 dies fins al 9 de gener de 1840, quan l'Uniform Penny Post el va substituir.

Abans de 1840, el sistema postal a Gran Bretanya era ineficient, car i poc accessible per a la majoria de la població. Les tarifes es basaven en la distància recorreguda i el nombre de fulls del missatge, cosa que complicava enormement el càlcul del cost. A més, el destinatari era qui havia de pagar en rebre la carta, cosa que sovint generava rebuig o devolucions. Aquest sistema afavoria les classes altes i les institucions oficials, deixant gran part de la població sense accés real a la correspondència. També era comú que les persones intentessin evadir el pagament usant codis o missatges al sobre per evitar obrir la carta. Aquestes deficiències van generar una pressió

social i econòmica creixent per una reforma profunda del servei postal.

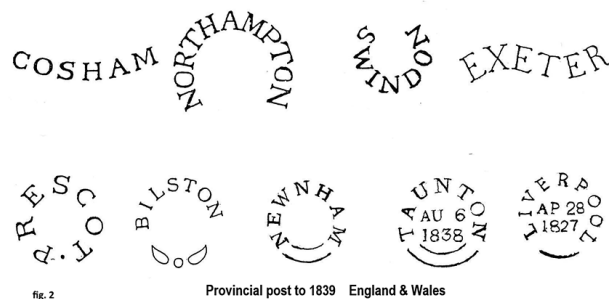

fig. 2

Provincial post to 1839 England & Wales

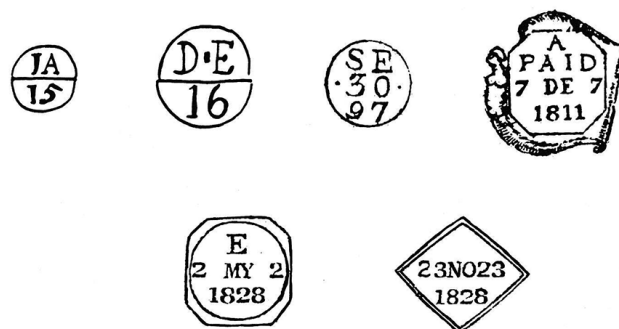

fig. 3

Early Irish marks 1670 - 1836

Demandes de reforma postal

Abans de 1840, les demandes de reforma postal a Gran Bretanya van sorgir principalment per les raons següents:

1. Costos excessius

Les tarifes postals eren elevades i es calculaven per la distància i el nombre de pàgines, cosa que tornava el servei inaccessible per a la majoria de la població. En molts casos, una carta podia costar més del que guanyava un treballador un dia.

2. Sistema injust

El destinatari pagava en rebre la carta, cosa que causava problemes si no volia o no podia pagar, motiu que va portar a pràctiques de "missatges secrets" al sobre, per evitar obrir la carta i així no haver de pagar.

3. Corrupció i privilegis

Hi havia abús del sistema per part de parlamentaris i funcionaris que tenien dret a enviar correspondència gratis mitjançant el sistema de "franquing". Això generava un ús desproporcionat del servei per una minoria privilegiada.

4. Baix volum de correspondència

A causa dels costos i les complicacions, el volum de cartes enviades era molt baix en relació amb la mida de la població i el creixement econòmic del país. Això limitava la comunicació personal i comercial.

5. Pressió de reformistes com Rowland Hill

Filantrops, comerciants i educadors demanaven una reforma més justa, eficient i accessible.

La publicació del fulletó de Rowland Hill el 1837, *Post Office Reform: Its Importance and Practicability*, va cristal·litzar aquestes demandes i va proposar solucions concretes com una tarifa fixa i el prepagament mitjançant segells.

Scottish marks

fig. 4

1693 - 1806

Aquestes demandes van crear un clima propici per al canvi, que culminaria amb la implementació del Penny Post el 1840.

La Reforma de Rowland Hill

La reforma postal impulsada per Rowland Hill va ser un punt d'inflexió en la història del correu a la Gran Bretanya i al món.

Qui va ser Rowland Hill?

Rowland Hill (1795–1879) era un mestre, inventor i reformista social britànic. Tot i que no tenia formació específica en correus, el seu interès per l'eficiència administrativa i l'accés a l'educació el va fer estudiar el sistema postal, que considerava obsolet i injust.

El 1837, Hill va publicar un influent fulletó titulat: *Post Office Reform: Its Importance and Practicability*

Allí proposava una reforma integral del sistema postal. Les seves idees es basaven en anàlisis econòmiques i socials, i apuntaven a modernitzar i democratitzar el servei.

Reacció i aprovació

Tot i que va enfrontar resistència inicial per part de l'administració postal i sectors conservadors, la pressió pública i parlamentària va acabar afavorint la implementació de les idees.

Finalment, el 1840, les seves propostes es van aplicar oficialment amb la introducció de l'Uniform Penny Post i el llançament del primer segell postal del món: el Penny Black.

La reforma de Hill no només va transformar el sistema britànic, sinó que va establir les bases del correu modern a nivell mundial.

El Naixement de l'Uniform Penny Post (1840)

La reforma postal de Rowland Hill es va materialitzar oficialment el 10 de gener de 1840, amb la creació del sistema conegut com a Uniform Penny Post, una revolució en la manera com la societat britànica (i més tard el món) es va comunicar per escrit.

- Context de la implementació

Després de la publicació del fulletó de Hill el 1837, la seva proposta va ser debatuda al Parlament i al 1839 es va aprovar la llei per reformar el sistema postal.

El nou sistema va entrar en vigor el gener de 1840, i va ser acompanyat per una campanya d'educació pública sobre com fer-lo servir.

- Com funcionava l'Uniform Penny Post

Tarifa fixa nacional: Enviar una carta dins del Regne Unit costava 1 penic, sense importar la distància o el destí.

Pagament per avançat: El remitent pagava l'enviament abans d'enviar la carta, evitant que el destinatari hagués de cobrir el cost.

Primera aparició del segell postal: Per comprovar que l'enviament estava pagat, es va introduir l'ús d'un segell adhesiu, el Penny Black, llançat oficialment el maig del 1840.

També es van introduir sobres prepagats anomenats "Mulready stationery".

Primeres reaccions i resultats

El sistema va ser un èxit immediat: el volum de cartes es va duplicar el primer any.

Es va reduir dràsticament el frau postal.

La gent de totes les classes socials va començar a utilitzar el correu com a mitjà regular de comunicació.

Es va fomentar l'alfabetització ja que escriure cartes va passar a ser part del dia a dia de moltes persones.

Impacte de l'Uniform Penny Post

La implementació del Penny Post el 1840 no només va transformar el sistema postal britànic, sinó que va tenir efectes profunds i duradors a la societat, l'economia i la cultura, tant al Regne Unit com a nivell global.

1. Democratització de la comunicació

Per primer cop, totes les classes socials van poder accedir de manera senzilla i econòmica al correu.

Les cartes van deixar de ser un luxe de l'elit i es van convertir en un mitjà quotidià de comunicació per a obrers, pagesos i dones.

2. Augment del volum de correspondència

El nombre de cartes enviades va augmentar exponencialment: de 76 milions el 1839 a més de 350 milions a la dècada de 1850.

Aquest creixement va incentivar una major interacció personal i comercial a distància.

3. Foment de l'alfabetització

En popularitzar l'escriptura de cartes, va augmentar l'interès per aprendre a llegir i escriure.

Es va reforçar el valor de l'educació bàsica, especialment a zones rurals i entre les dones.

4. Impuls al comerç i l'economia

Les empreses es van poder comunicar de manera més eficient amb proveïdors, clients i sucursals.

Es va facilitar la distribució de catàlegs, factures i publicitat, cosa que va ajudar a desenvolupar el comerç per correspondència.

5. Millores administratives i governamentals

L'Estat va poder gestionar millor la burocràcia i les comunicacions oficials.

Es va reduir la corrupció i l'abús del sistema de "franqueig gratuït" per part dels parlamentaris.

6. Transformació social i emocional

Les relacions personals a distància es van enfortir: famílies separades per feina o migració podien mantenir-se en contacte.

La carta esdevingué una forma íntima i emocional de comunicació, especialment entre enamorats, soldats i familiars.

7. Model internacional

L'èxit del Penny Post britànic va servir com a model per reformar els sistemes postals a altres països.

Es va establir el pagament per avançat, la tarifa uniforme i l'ús de segells postals com a estàndards globals.

En resum, el Penny Post no només va simplificar l'enviament de cartes: va transformar la vida quotidiana, va impulsar el desenvolupament econòmic i educatiu, i va connectar les persones d'una manera mai abans vista. Va ser una autèntica revolució silenciosa.

Llegat i Expansió

El Penny Post no només va revolucionar el sistema postal britànic al seu moment, sinó que va deixar un llegat durador i es va convertir en el model base per als serveis postals moderns a tot el món.

1. Expansió internacional

Després de l'èxit britànic, altres països van començar a adoptar sistemes similars de tarifa plana i prepa-

gament: França (1849), Espanya (1850), Estats Units (1851), Alemanya, Itàlia i altres nacions europees en dècades següents.

Es van introduir segells postals nacionals inspirats en el Penny Black, estandarditzant l'enviament de cartes a nivell global.

2. Fundació de la Unió Postal Universal (UPU)

El 1874 es va crear la Unió Postal Universal, un organisme internacional que va facilitar l'enviament de correspondència entre països mitjançant regles comunes.

Rowland Hill (1795 - 1879)

Les idees del Penny Post (prepagament, tarifa uniforme, cooperació postal) van influir directament en la formació de la UPU.

3. Reconeixement a Rowland Hill

Rowland Hill va ser nomenat Secretari del Tresor Postal i després va rebre el títol de cavaller (Sir) per les seves contribucions.

Després de la seva mort el 1879, va ser enterrat a l'Abadia de Westminster, un honor reservat per a figures destacades de la història britànica.

4. Impacte cultural i educatiu

El sistema va fomentar l'escriptura de cartes com a pràctica cultural i emocional, clau en la vida quotidiana durant més d'un segle.

Va donar peu a una explosió de la literatura epistolar i al desenvolupament de gèneres com la novel·la per cartes.

5. Evolució del sistema postal britànic

El concepte de penny post va evolucionar cap a serveis més amplis com el Royal Mail, que va continuar mantenint la filosofia d'accés universal.

L'esperit d'accessibilitat i eficiència va continuar vigent fins i tot amb l'arribada de noves tecnologies com ara el telègraf, el telèfon i més tard el correu electrònic.

6. Rellevància actual

Tot i que avui la comunicació és digital, el llegat del Penny Post segueix present:

Al principi d'accés universal a la informació.

A l'ús modern de segells i serveis postals subsidiats.

A la idea que la comunicació ha de ser accessible, ràpida i fiable.

En resum, el Penny Post va ser més que una reforma tècnica: va ser un canvi estructural en la manera com les persones, empreses i governs es connectaven, i la seva influència s'estén fins a l'actualitat.

Conclusió sobre l'impacte del Penny Post a la societat britànica i global.

El Penny Post va marcar un abans i un després a la història de les comunicacions. La seva introducció el 1840 va transformar radicalment el sistema postal britànic en fer-ho més just, accessible i eficient, amb efectes que es van sentir molt més enllà del Regne Unit.

A la societat britànica: Va demostrar l'accés a la correspondència, permetent que milions de persones —incloses les classes treballadores i les dones— usessin el correu per primera vegada.

Fomentà l'alfabetització i l'educació en convertir l'escriptura de cartes en una pràctica quotidiana.

Va estimular l'economia en facilitar el comerç, la banca i la comunicació empresarial.

Va enfortir els vincles personals i familiars, en una època de migracions internes, expansió de l'imperi i canvis socials.

A nivell global: Es va convertir en model per a la reforma postal a desenes de països, que van adoptar la tarifa plana, el pagament anticipat i el segell postal. Va inspirar la creació de la Unió Postal Universal, que va estandarditzar l'enviament de correspondència internacional.

Va establir les bases per a una comunicació més ràpida i fiable a l'era moderna, anticipant xarxes com el telègraf, el telèfon i, en certa manera, el correu electrònic.

En definitiva, l'Uniform Penny Post no només va ser una innovació tècnica o econòmica: va ser un acte profundament social, que va connectar les persones de noves formes i va transformar la comunicació en un dret quotidià més que en un privilegi de pocs. El seu llegat encara viu a cada carta, cada paquet i cada missatge que travessa fronteres.

FRANCESC X. PUIG ROVIRA, UN INCANSABLE ERUDIT VILANOVÍ

Aleix Salvó i Rivero, Llicenciat en Història i soci de la Penya Filatèlica

Ho recordo com si fos ahir mateix, era el 26 de setembre de fa dos anys, quan vaig rebre una trucada de la Paquita Roig. Em va sorprendre perquè generalment si ens posem en contacte ho fem via correu electrònic.

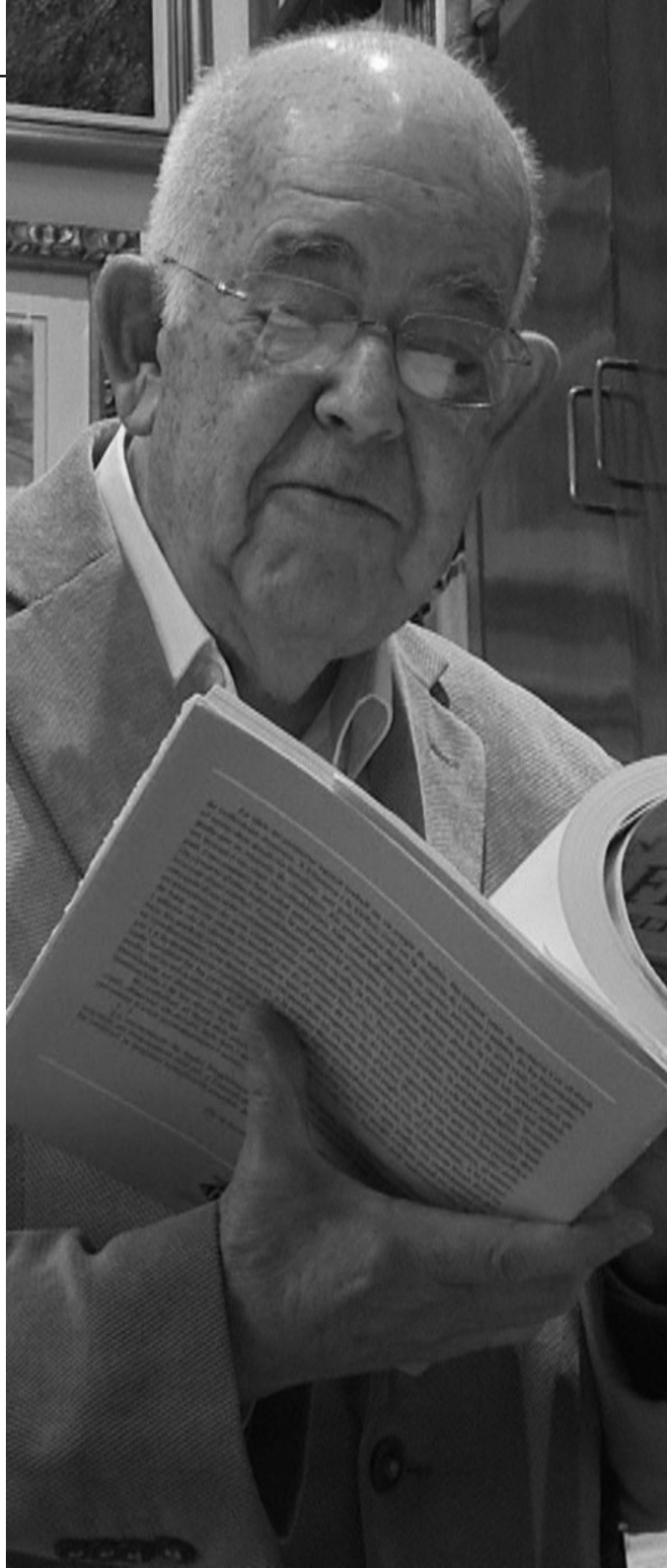
“Aleix, en Puig Rovira vol parlar amb tu”

Em va estranyar molt, sabia qui era en Francesc X. Puig Rovira, i tenia coneixença de la seva trajectòria laboral i de la incansable activitat com a investigador. Però no havia tingut la oportunitat de tractar-lo. Qui li havia parlat de mi? I què volia de mi? Encara és una incògnita qui va ser la persona o persones que li van presentar el meu nom, tot i que tinc les meves sospites.

He de reconèixer que em va envair una certa aura de curiositat, i parlant amb una persona al qui tinc un bon apressi, em va donar un consell:

“Sobretot, no li parlis de política”

Bé, tothom tenim els nostres ideals polítics, que òbviament no han de ser compartits per tothom. Però això a mi no em va preocupar gens. Els qui em coneixen saben que de política només en parlo contades vegades, i si ho faig és sempre amb el respecte i la tolerància cap a altres afinitats.

Vaig quedar amb la Paquita per visitar al Sr. Puig l'endemà a la tarda, essent rebuts per ell al seu despatx que tenia als baixos de la Casa Benach, que dona a la Plaça Miró. Només entrar al pis vaig copsar de seguida l'amor que aquell home d'avançada edat tenia pels quadres, que penjaven harmoniosament per les parets del rebedor i passadís. El seu despatx es barallava per la supremacia cultural; per una banda una nodrida biblioteca, i per l'altre unes parets plenes de quadres. Tot interromput per una taula d'escriptori de fusta massissa de les d'abans, que només veure-la hom podia imaginar-se el pes que deuria tenir.

El Sr. Puig, com sempre m'hi adreçava, tenia un objectiu: actualitzar la que jo penso que es podria qualificar com una de les seves principals obres, el *Diccionari Biogràfic de Vilanova i la Geltrú*. Calia posar-lo al dia, doncs després de la seva publicació, l'any 2003, vint anys eren necessaris per ser inclosos en biografies noves i també revisar les ja incloses. Volia que jo l'ajudés, però tots tres sabíem que es tractava d'una feina molt entretinguda, malgrat que ell es deixava portar per unes ganes inesgotables de tirar-ho endavant.

La meva relació amb F.X Puig Rovira fou merament professional i de col·laboració. Una relació que es va traduir en corregir i revisar el seu treball sobre la història de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer; escrit que s'espera que sigui publicat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, dins el marc del bicentenari del naixement de Víctor Balaguer i Cirera.

Les tardes que jo havia d'anar a casa seva em servien per valorar la persona que tenia al meu costat. No

podia evitar, portat per el meu interès per la Història, veure en la persona de Puig Rovira com un testimoni del passat més recent de la nostra ciutat. I partint de la neutralitat que un historiador ha de fer valer en els seus estudis, escric aquest article que en Xavier Capdet em va demanar.

Francesc X. Puig Rovira va néixer a Vilanova i la Geltrú el 30 d'abril de 1934. Fou el primogènit del matrimoni format per Sebastià Puig Miró i Magdalena Rovira Ràfols. La família Puig, de la qual formava part el nostre protagonista, era originària del camp Ribes. Branques d'aquesta família havien treballat de masovers en masies tan nostrades com Mas Solers de Ribes, o les vilanovines Mas de l'Artís i d'en Cabanyes. D'aquest llinatge sorgirien prohoms vilanovins com Miquel Guansé Puig o el canonge Sebastià Puig i Puig, entre altres noms.

Remenant i consultant diaris de Vilanova vaig trobar l'anunci del casament dels pares de Puig Rovira, que fou l'octubre de 1932, a l'ermita de Sant Cristòfol. Actuaren de padrins l'arquitecte i parent d'en Sebastià, Josep Maria Miró i Guibernau; i l'industrial fonedor, Isidre Roset i Salvany.

Francesc X. Puig Rovira es formà a l'Escola Pia de Vilanova i Barcelona. Cursà els estudis superiors a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona; estudis que els finalitzà l'any 1959. Deu anys més tard, obtingué el títol de doctor en Enginyeria Industrial.

La seva trajectòria laboral s'inicià treballant de tècnic a les fàbriques Pirelli i Griffi. Des de 1962 treballà

de professor a l'Escola de Pèrits Industrials de la nostra ciutat. El 1969 obtingué la càtedra a l'Escola d'Enginyeria Tècnica de Manresa; i entre 1970 i 1977 en fou director. Ocupant aquest càrrec lluità per integrar la institució educativa manresana a la Universitat Politècnica (1972), elevant-la a categoria de Escola Universitària Politècnica. Entre 1977 i 1981 fou gerent de la Universitat Politècnica de Catalunya; i des de 1986 fou Tècnic d'Administració Universitària.

A inicis de la dècada dels 50 del segle passat Puig Rovira començà a col·laborar en el *Diario de Villanueva y Geltrú*. A la secció titulada *Block de Notas*, l'enginyer escrivia reflexions sobre la vida quotidiana en el camp social, el cinema, bibliofília o del passat més recent. Més endavant encetà una altra secció titulada *Nuestros Artistas* on valorava i propagava la labor artística dels pintors contemporanis a ell (Massana, Roig, Albet i Ricart, entre altres); i més endavant va anar dibuixant les traces de pintors com Llaveries o Mir.

He de confessar que jo em solia preguntar d'on li venia aquesta fal·lera per l'art, i malgrat haver-ho preguntat tres vegades sense resposta a un amic seu, vaig arribat a la conclusió tan simple de que al Sr. Puig li agradava l'art com a mi m'agrada el món ferroviari. Era una estima i una admiració cap als quadres i els seus autors. I a través d'aquests, estudiava el rerefons que tenia cada un d'ells: l'autor, la seva vida, la seva tècnica i l'escola o estil al que pertanyia el pintor. I després d'investigar-ho, com si fos un alumne d'un institut presentava el seu treball de recerca pertinent. Sentia una gran admiració per Enric C. Ricart. Quan em parlava d'ell

els seus ulls s'obrien més del compte i se li dibuixava un somriure d'enamorat de la traça pictòrica i dels seus gravats.

Malgrat no ser militant de la Falange Espanyola, partit únic existent durant el Franquisme, F. X. Puig Rovira va rebre la invitació de formar part de l'Ajuntament de l'any 1961. Era l'època que el Franquisme feia anys que havia entrat en l'etapa que els historiadors la qualifiquem de Desenvolupament. Franco, havia apartat de manera astuta als falangistes més ortodoxos del govern; la Segona Guerra Mundial havia acabat amb el nazisme de Hitler i el feixisme de Mussolini; i els Estats Units havia reconegut a Franco com governant legítim d'Espanya. El dictador substituï als falangistes pels anomenats tecnòcrates; que si be no s'identificaven amb Falange, defensaven el règim franquista, i van fer mans i mànigues per tirar endavant plans de desenvolupament econòmics. Aquesta situació política estatal d'alguna manera o altre es va traduir en el món municipal.

I a Catalunya on el falangisme ortodox era minoritari, el Franquisme hagué d'atraure's el sector dretà de la societat catalana, des de carlins (que feien tàndem amb els falangistes), passant pels monàrquics fins als antics militants de la Lliga Regionalista. Antonio Ferrer Pi, alcalde de Vilanova i la Geltrú (1946-1969), franquista convençut, s'envoltà d'uns regidors que, a criteri seu i dels ideals del règim, eren considerats capaços de governar la ciutat. Aquests membres del consistori formaven part de les diverses famílies franquistes, gens sospitosos de ser d'esquerres, o com en aquella època solien anomenar-se, "rojos separatistas".

El Sr. Puig va entrar al govern municipal pel terç corporatiu, i el *Diario de Villanueva* destacava d'ell, a part de la seva professió i col·laboració al diari, que era l'únic solter. Ocupà el càrrec de vocal dins la *Comisión del Régimen del Suelo y Ordenación Urbana*, una institució municipal antecessora de l'actual regidoria d'Urbanisme; segurament en virtut de la seva carrera i professió d'enginyer. Però, Ferrer Pi va creure que també podia formar part de la *Comisión de Cultura*, que s'encarregava de les escoles, centres d'ensenyament, biblioteques i exposicions, construccions d'edificis escolars, coordinació de les qüestions d'educació amb l'Estat i la província, els museus; i finalment, la gestió dels monuments.

Puig Rovira es mantingué com a regidor de l'Ajuntament durant dos triennis, 1961-1964 i 1964-1967. De la seva gestió durant aquest període com a regidor cal destacar dos fets: la promoció del Grup Escolar del barri del Tacó; i el més destacat, la creació del primer institut de batxillerat Manuel de Cabanyes.

Recordo que, entre pausa i pausa, de la feina que fèiem al seu despatx, el Sr. Puig i jo havíem parlat d'aquest període. I jo, interessat en escoltar anècdotes i testimonis d'aquell passat històric tan recent, l'escoltava atentament i no dubtava en preguntant-li sobre com era i com actuava l'alcalde franquista Ferrer Pi. Puig Rovira, amb aquell somriure que el caracteritzava sempre, em deia:

“Un dia parlarem d'en Ferrer Pi”

Però no calia, perquè al mateix moment que m'ho deia ja m'explicava com era, com pensava, i com actuava el batlle que havia permès el retorn de les comparses

sota el rebatejat nom de *Las Fiestas de Invierno*; tot un personatge clau per entendre aquella època. Recordo que vam parlar de la famosa Manifestació de les Galledes (1965), i traient-li tota mena d'importància em digué que tot havia passat perquè al regidor X (no me'n recordo del nom) la situació se li havia escapat de les mans. Foren converses interessants; on de tant en tant anava opinant de la situació política actual. Però jo, fent honor al consell que em van donar, no intervenia.

“Sobretot, no li parlis de política”

La seva tasca, el seu tarannà i la seva manera de fer van servir perquè a l'any 1969, Antonio Ferrer Pi, el proposés per ser alcalde de Vilanova i la Geltrú. La proposta deuria ser molt sincera i ben plantejada perquè Puig Rovira em va explicar que des de Barcelona també es pensava en ell com a successor de Ferrer Pi. Puig va posar condicions, que van provocar que des de la capital del Principat acabessin per donar-li la vara d'alcalde a Miquel Benavent.

Quan deixà el consistori, el 1967, entrà a formar part de la Junta de Patronat de la Biblioteca Museu Balaguer. El 22 de novembre de 1968, a proposta de l'alcalde Ferrer Pi, que fins aquell moment ostentava el càrrec de President del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu, Puig Rovira el succeí en el càrrec. Dins aquesta institució cultural va poder alimentar més la seva erudició artística. El càrrec de President del Centre d'Estudis el va exercir fins l'any 1978. Entre 1973 i 1983 ocupà la presidència del patronat de la Biblioteca-Museu. Durant el seu mandat cal destacar dos episodis: l'adquisició de les pintures del Café del Foment; i el famós i polèmic robatori d'Erik el Belga

(1981), qui Puig Rovira m'havia expressat la sospita d'haver estat molt ben tramat.

A finals de maig de 1983, cansat de la falta de cohesió, d'unitat i la impossibilitat de mantenir l'autoritat del seu càrrec, dimití com a President de la Junta del Patronat de la Biblioteca-Museu.

El Sr. Puig no va deixar de col·laborar amb el *Diario de Villanueva y Geltrú*, escrivint articles sobre l'ensenyança, la política municipal, entre altres temes destacats del moment.

Francesc X. Puig Rovira va formar part d'una generació de persones que, sense tenir la formació acadèmica pertinent, van fer-se un lloc en el món de l'art i de la recerca del passat més recent. No es tracta de fer aquí una ressenya bibliogràfica, però el Sr. Puig va ser l'autor de diversos llibres i opuscles sobre artistes i esdeveniments polítics, socials i culturals del segle XIX en endavant. Va col·laborar en moltes revistes de caire artístic, bibliòfil i social. I sentia un espacial efecte per la revista *El Ciervo*, la qual en fou un dels fundadors (1951). Publicació de pensament i cultura, les seves sis edicions a l'any es fan a Barcelona.

A través del citat Centre d'Estudis, o del mateix museu, obert a tothom que volgués investigar, va poder publicar llibres i opuscles com *El pintor vilanoví Rafael Sala (1891-1927)*, *Les arts plàstiques al Penedès*. Altres obres a destacar són *Els Serra i la ceràmica d'art a Catalunya*, o *Jaume Pla. Una trajectòria artística*. Col·laborà amb articles a la revista *Miscel·lània Penedesenca* de l'Institut d'Estudis Penedesencs, a *Serra d'Or*, *Destino*, *El Temps*, etc.

No em de menystenir una altra via de canalització de les seves aportacions: La seva estreta amistat amb el galerista vilanoví Xavier Capdet Soler va constituir un sòlid tàndem, en el que Puig Rovira indiscutiblement esdevenia gairebé sempre el que redactava les presentacions dels catàlegs i convits de les exposicions de la galeria *Prisma*. Era l'assessor artístic de capçalera d'en Capdet i sovint quan es feia una exposició feia una dissertació de l'homenatjat.

En el camp de la investigació, a més dels àmbits ja citats, se li ha de reconèixer la seva tasca investigadora sobre la Guerra Civil, d'on sorgí un llibre editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat; a més d'alguns aspectes polítics i socials de la postguerra vilanovina. Cercà i feu aportacions biogràfiques de personatges destacats del passat, com Teodor Creus i Coromines, qui el considerava el millor alcalde del segle XIX. Fou autor d'alguns dels retrats de vilanovins il·lustres editats per l'Ajuntament, essent l'últim el dedicat a Magdalena Miró i Alegret. No obstant, el ja

citad *Diccionari Biogràfic de Vilanova i la Geltrú (2003)*, ha esdevingut un llibre de consulta gairebé obligatori pels qui s'inicien a investigar a un personatge en concret.

Cal revisar-lo a fons i introduir noves biografies que amb tot el dret del món han de ser exposades; això sí, sense passar per filtres i criteris personalistes. Una tasca pendent.

Finalment i per acabar aquest article, vull destacar l'any 2014, quan l'Ajuntament, a petició de les entitats socials vilanovines de les qui Puig Rovira era soci, va fer-li l'entrega de la Medalla de la Ciutat. Se li reconeixia d'aquesta manera la seva tasca erudita i cultural a la ciutat, mitjançant la trajectòria que més o menys he fet esment en aquest article. Una feina, que en gran part ha quedat testimoniada en nombrosos escrits, amenitzats, això sí, amb una retòrica digne del nivell universitari que ell mateix havia après de ben jove.

VINYETES DE VILANOVA – 7 EL FERROCARRIL I VILANOVA

Josep Ferrer Serra

En primer lloc em referiré a les vinyetes editades en motiu del centenari i del cent vinticinquè aniversari de l'arribada del tren a Vilanova i la Geltrú. Aquestes vinyetes tenen la particularitat que foren promogudes i editades per la Peña filatèlica de Vilanova i la Geltrú ja sigui per l'entitat o, particularment, per un soci i cedides després a l'entitat. Malgrat que han figurat en alguna de les nostres publicacions mai fins ara no havien estat les protagonistes.

El centenari

L'any 1981 es commemorà el centenari de l'arribada del ferrocarril a la nostra ciutat i la Peña Filatèlica va recordar l'efemèride amb diverses activitats i una exposició filatèlica. En record del centenari es va editar una fulleta amb tres vinyetes dentades i amb l'escut de l'entitat. En la vinyeta central hi figurava un dibuix de la locomotora del trajecte inaugural a més a més de la llegenda "1881-1981 Centenari Ferrocarril de Barcelona a Vilanova". La vinyeta de l'esquerra reproduïa el monument a Francesc Gumà de la Plaça de l'estació i la de la dreta el retrat de Francesc Gumà i Ferran (1833-1912).

Aquesta fulleta-tríptic, impresa en color de fons salmonat amb els dibuixos en marró i el logo de la Peña en negre, te unes mides de 165x75mm, engomada i les vinyetes dentades. Les vinyetes d'esquerra i dreta son de 35x50mm i la del centre 52x50mm, el dentat 13.

Amb els mateixos dibuixos i estructura del tríptic, però amb algunes variacions pel que fa a la llegenda i el logo de la Peña, es va editar una "prova de luxe" sense dentar i numerada. Es pretenia donar més rellevància i a la vegada que tots els socis del moment tinguessin el seu exemplar de "prova". Es va editar en

paper de color groc amb les imatges i llegendes en negre amb mides de 160x110mm i sense engomar. Existeixen diverses proves d'edició bàsicament en color de paper diferent i totes elles sense numeració. En paper blau cel, rosa, blanc brillant (setinat) i el definitiu color groc. Aquesta prova, malgrat ser una edició pels socis, va constituir un prevuat element filatèlic per molts col·leccionistes filatèlics i ha format part de diverses exposicions filatèliques.

Finalment s'ha d'esmentar que els dibuixos que il·lustren la fulleta bloc i la prova de luxe foren realitzades per l'artista vilanoví Eduard Ruiz de Castañeda.

El cent vinticinquè aniversari

L'any 2006 es commemorà el 125 aniversari de l'arribada del tren a la ciutat i, també, la Penya Filatèlica va afegir-se a aquesta efemèride que va ser protagonista de les nostres principals activitats de l'any. Al maig, una exposició filatèlica de temàtica

ferroviària instal·lada en una de les sales del Museu del Ferrocarril de Catalunya de la nostra ciutat per la que vàrem comptar amb la col·lecció del recordat amic i consoci Miquel Lucea Pamies. I posteriorment, en el nostre local es realitzaren una exposició de postals de temàtica ferroviària procedents de la col·lecció de Lluís Miquel Tuells Amés i una mostra documental sobre Gumà i Ferran i el ferrocarril. Amb motiu d'aquest aniversari vàrem publicar una sèrie de tres vinyetes, per iniciativa del nostre amic i consoci Oriol Puig Vidal, que reproduïen el retrat de Francesc Gumà i Ferran i dos dibuixos antics reproduint la locomotora del primer tren i d'una il·lustració "Gloria a Gumà" en motiu de l'exposició regional de Vilanova i la Geltrú de l'any 1882.

Aquestes vinyetes a més a més de les il·lustracions esmentades, en color marró sèpia, feien esment a la commemoració i incloïen també el logo de la Peña i una llegenda en color vermell. Foren editades el paper adhesiu i en tires de 6 vinyetes (dues de cada model) de mides 45x25mm i dentat 11 ½.

Aquestes vinyetes es posaren en circulació conjuntament amb els dies de celebració de la esmentada exposició filatèlica de temàtica ferroviària i varen ser incloses en sobres commemoratius en els que s'estampà el mata segells especial que vàrem demanar a Correus, il·lustrat amb una imatge de la locomotora inaugural. Aquest mata segells va ser obra de l'aleshores Secretari General de la Federació Catalana de Societats Filatèliques, el recordat amic Sebastià Sabaté Culla.

En segon lloc s'han d'esmentar les vinyetes editades, més recentment, pel Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú com a elements de propaganda i promoció del Museu tot representant diversos aspectes i material del seu fons. Les vinyetes de mida 50x40 mm, són engomades i dentades 13 ½. Fins al moment he tingut notícia de sis models diferents que aquí es reproduïen.

Notes sobre la Guerra Civil Espanyola i les vinyetes

COMITÈ CENTRAL D'AJUT ALS REFUGIATS DE CATALUNYA

Enric Jerez Manresa

El 1938 a Catalunya no només hi havia refugiats bascos sinó també molts de la zona central d'Espanya, a més de milers de catalans que venien d'una àrea darrere de la línia del front Lleida-Balaguer.

Aquest comitè es va formar per a totes les activitats dels refugiats de tot arreu, però especialment per als catalans que s'escapaven de les zones capturades pels Nacionals.

L'autor del disseny de la present vinyeta i el seu cartell corresponent va ser Martí Joaquim Bas i Blasi, un dels millors artistes del cartell de la guerra. Nascut el 1910.

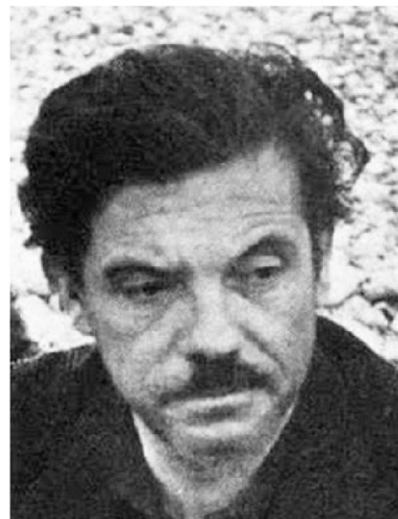
Al costat de Fontseré i Aluma, va fundar l'SPD (Sindicat Professional de Dibuixants) de Barcelona, separant-se més endavant d'aquesta unió afiliada a UGT per integrar-se a "Cèl·lula de Dibuixants del PSUC".

Un treballador infatigable molt capacitat per a l'art del cartell, tenia un pols molt ferm que va permetre que dibuixés directament a les plaques, cosa que evitava transferir a un procés litogràfic.

Creava sense detalls innecessaris i va concebre els cartells més en forma d'imatges que amb aspecte textual.

Quan la guerra va acabar es va refugiar a St Cyprien, d'on va anar a París, on va viure una vida bohèmia amb Clau i Fontseré, sembla que col·laborant en la resistència francesa. Va morir el 1966.

Aquesta és una mostra de les vinyetes, cartells, etc. que van aparèixer durant la Guerra Civil, catalogades algunes en Jose Vte Domènech.

Martí Joaquim Bas i Blasi

Barcelona, Gràfiques Ultra, s.a. Cartell litogràfic, 32 x 22,5 cm.

1937. Pro-refugiats. Dissenyat per Martí Bas.

Plecs de 25. Dentat 11 ¼.

213 5c multicolor.

213s Sense dentar.

Jose Vte Domènech.

213

213s

LES MEVES DÈRIES (10). ENDREÇAR ENDIMARIS I ALGUNÀ COSA MÉS.

Jordi Baiges. Soci de la Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú

La meva desena col·laboració parlant de les meves dèries, potser projecta de mi una idea d'home enderiat i capficat i com jo em veig, no és ben bé així.

Fa uns mesos que he encetat, amb la finalització de la meva etapa laboral, el període on vull **endreçar**, posant ordre a tot el material que he anat desant en la meva participació en diversos projectes, i també en les meves col·leccions.

He exposat en col·laboracions anteriors que, tinc la mania d'escriure amb ploma estilogràfica, aquesta fal·lera no es limita a l'ús d'aquests estris d'escriptura, sinó que comprèn també al deler per usar tintes específiques sobre papers que ho faciliten. Algunes de les plomes que tinc, les utilitzo de forma rotatòria, segons les sensacions que em regala el seu ús. De forma inexacta, després d'una temporada d'ús, netejo la ploma, de les restes de tinta que s'hi poden quedar assecades, la deso i la substitueixo per una altra. Sempre en tinc unes quantes entintades per poder usar immediatament. Més enllà de les plomes d'ús habitual o esporàdic, ja fa temps que vaig decidir col·leccionar plomes de la marca Inoxcrom.

Inoxcrom és una marca catalana, de Barcelona, que va comercialitzar la seva primera ploma l'any 1953, la

va anomenar model 41 i a les hemeroteques es poden consultar els anuncis a la premsa, que expliquen algunes de les característiques d'aquelles peces i dels models següents.

Durant més de 50 anys la fabricació es va fer a Barcelona i d'ençà de la primera dècada d'aquest segle XXI, es manté el disseny propi, però la fabricació es fa fora.

He decidit centrar la meva col·lecció en les plomes estilogràfiques que Inoxcrom va fabricar a Barcelona. Per poder conèixer tot l'univers de fabricació m'ha calgut documentar-me i sortosament, he trobat publicada molta informació en diverses adreces d'internet. La lògica fa pensar que, el camí més curt per obtenir aquesta informació fora adreçar-se als responsables actuals de la marca i demanar-ho. Ho vaig fer i dissortadament van dir-me que, no la tenen, que probablement, en algun canvi de titularitat de la propietat de la marca, es va destruir tot.

Es poden trobar peces de la majoria dels models fabricats, en el mercat de segona mà, algunes fins i tot, fora del mercat estatal, perquè Inoxcrom va vendre els seus productes a 80 països i va tenir algunes delegacions comercials a l'estranger.

Els catàlegs comercials que publicava la marca anualment contenen informació molt útil per documentar la meva col·lecció, però són molt escassos i difícils de trobar, altres fonts d'informació són els albarans i factures que enviaven als distribuïdors i que alguns van decidir i classificar. Tot plegat m'ha portat a destinar una quantitat in comptable d'hores de cerca i d'obtenció satisfactòria d'algunes troballes que completen de mica en mica l'objectiu final.

La primera conclusió és que la informació sobre les plomes estilogràfiques Inxocrom es troba dispersa en diferents fonts. La simple observació dels anuncis del mercat de segona mà, permet endevinar que hi ha alguns models molt abundants i altres són escassos.

Existeix una certa dificultat per identificar les peces, que té relació amb l'antiguitat de la peça i els criteris amb què els responsables de la marca van utilitzar per anomenar-les.

També em resulta evident que la meva col·lecció de plomes estilogràfiques fabricades a Barcelona, serà sempre incompleta. Algunes de les peces produïdes, són edicions limitades, molt exclusives i completament inabastables per a mi.

Recentment, he decidit que la meua aportació com a col·leccionista a aquest petit àmbit d'usuaris i col·leccionistes de plomes estilogràfiques, serà fer públic un document que contingui concentrada la informació que avui es troba dispersa sobre aquests estris d'escriptura, que m'he entossudit a recopilar.

Em cal establir una estratègia per decidir el format de la publicació, quina informació ha de contenir, quan ha de ser el moment de publicar la primera versió del document, que contempla posteriors revisions i aportacions.

Si me'n surto, ja us ho faré saber.

ELS GOIGS: RELIGIOSITAT POPULAR, ART, COL·LECCIONISME

Josep Maria Moragas Ventosa

Els goigs son un cant de lloança i súplica a Jesucrist, la Mare de Déu o a algun Sant. El seu inici es remunta al segle XIII aproximadament, i van néixer a la Provença, i després es van anar estenent per Catalunya, les illes Balears i València. En principi, eren unes danses que anaven divulgant-se per tradició oral. Més tard, amb el naixement de la impremta, es van anar imprimint en fulls volanders en els quals només hi figurava la lletra. Com és lògic, l'evolució de la impremta de mica en mica els va anar transformant, i s'hi van anar incorporant la música, gravats, etc. I, avui dia, s'empren les noves tècniques de impressió com són l'offset i l'ordinador.

Uns dels primers goigs que coneixem, són els goigs del Roser. (Mare de Déu del Roser)

Vostres goigs amb gran plaer,
Cantarem Verge Maria
Puix la vostra Senyoria
és la Verge del Roser.

En el Llibre Vermell de Montserrat (s. XIV), hi trobem:

LOS SET GOYTS (Ballada dels set goyts de Nostre Dona en vulgar cathalan) :

Los set goyts recomptarem
Et, devotament, xantant.
Humilment saludarem
la dolça verge Maria.
Ave Maria, gracia plena,
Dominus tecum,
Virgo serena.

En principi, i, com he dit abans, els goigs es cantaven i també es ballaven en forma de ball pla o ball rodó.

Els goigs des del punt de vista literari, son unes composicions narratives en les que ens descriuen la descoberta de la imatge, la vida del sant, santa, etc. Com que som humans, i, sempre estem demanant coses a Déu, a un Sant, Santa, etc. En el text dels goigs, moltes vegades, descrivim la imatge, la lloem, i, finalment aprofitem per a demanar-li el seu ajut i protecció, ja sigui per assegurar-nos la collita, perquè ens concedeixi la salut, etc.

Normalment, en l'actualitat aquest fulls volanders que son els goigs consten de varies parts.

El nom de l'advocació al que van adreçades,

El lloc: Església, ermita, santuari, monestir, etc.

Alguns incorporen la música, ja que no s'entén gairebé uns goigs si no es poden cantar.

La reproducció de la imatge, que pot ser un gravat, una fotografia de la imatge en qüestió.

Tot això, envoltat d'una orla que pot ser també un gravat amb ornaments florals o no, i, a banda i banda de la imatge, uns florons.

Molts dels goigs, a la part de baix de la pàgina, que normalment tenen format DIN A4 o foli, també n'hi han de més grans, tenen el que en diem el peu d'impremta on hi figuren les dades de la impremta o impressor que els ha imprès, la data, etc.

Molts goigs, a la part del darrera del full, hi porten una mica d'història del Santuari, Església, Ermita, etc.

També n'hi han molts que incorporen la data de la celebració, si estan dedicats a una efemèride concreta.

Ja sé que cadascú pot opinar segons el seu criteri, però jo dic que hi han goigs complerts i goigs incomplets.

Per a mi, uns goigs complerts son els que tenen tots els elements esmentats i goigs incomplets els que els hi manca alguns dels elements mencionats.

COL·LECCIONISME DE GOIGS

No conec gaires col·leccionistes, en general, però, els col·leccionistes de goigs no sé si som diferents dels altres col·leccionistes o no. Ja sabem que els col·leccionistes, estem orgullosos de les nostres col·leccions, però, al menys a mi, m'agradaria que la meua col·lecció fos de més qualitat, i, que tingués una continuïtat. Em faria molt content i feliç que algú, algun dia, es dediqui a continuar-la. Encara que no ho sembli, en una col·lecció s'hi esmercen moltes hores, i, se'n passen moltes, que, potser, altrament, serien empleades en coses sense contingut, en canvi en la col·lecció de goigs, hi ha un gran deversall de coses a conèixer que son, a la meua manera de veure, molt importants.

Els goigs, com s'ha dit moltes vegades, son uns papers volanders, però que en un full de paper s'hi reflecteix el treball de moltes persones: El xilògraf que ha fet el dibuix i gravat de la imatge i de l'orla. El poeta que ha compost els versos de que consten els goigs. El músic, que fa la composició musical perquè els goigs es puguin cantar, i, l'historiador que ha fet la recerca per dotar a tot el dit anteriorment, d'una nota històrica del lloc, de l'ermita o de l'església on es venera el sant, santa o l'advocació que li correspongui.

El fet de col·leccionar goigs, m'ha donat l'oportunitat de conèixer a moltes persones, moltes de les quals veig molt de tard en tard. Totes aquestes persones, encara que ens retrobem poc, ens tenim, normalment, un apreci perquè ens uneix aquest col·leccionisme i estimació pels goigs.

En totes aquestes persones, he vist, moltes vegades, una generositat que no he vist en altres coses de la

vida. He assistit a reunions i trobades gogístiques, on, normalment, es fan intercanvis de goigs, i, molts m'han dit : Has vist la meva carpeta de goigs repetits?. Jo els hi he contestat: No, perquè no tinc goigs per intercanviar. La majoria de vegades, al dir això, m'han contestat: Tu, obre la meva carpeta, i, agafa el que vulguis. Llavors, lògicament, ho fas, però, al menys jo ho faig així, agafant només aquells goigs que saps que no tenen un valor gran. Moltes vegades, algú m'ha dit: Només has agafat aquests. Llavors, me n'han donat altres que jo no havia gosat agafar.

Tot això, constitueix per mi, una gran dosi de generositat i amistat. No sé si amb altres tipus de col·leccionismes la cosa va així, però aquesta és l'experiència que jo he tingut. Per mi, el col·leccionisme de goigs, constitueix una part molt important de la meua vida. El fet de col·leccionar goigs, es una tasca personal, tranquil·la i que dona satisfaccions a tots els nivells. Encara que no sigui un gran col·leccionista, per a mi, és molt important seguir col·leccionant goigs, però, sobre tot , la relació que hi ha entre els col·leccionistes de goigs.

M'he assabentat que el Patró dels Filatèlics és Sant Gabriel Arcàngel. No dispo de cap goigs en el que figuri Sant Gabriel Arcàngel com a Patró dels Filatèlics, però crec que la lletra dels goigs a Sant Gabriel Arcàngel ha de ser (amb alguna variació) , per a tothom igual.

Puix que Déu us ennoblia
quan per nunci us nomenà:
Gabriel, el fort, el guia,
feu que junts al cel un dia,
vostres goigs puguem cantar... (etc)

M'atreveixo a fer una proposta adaptada a vosaltres, filatèlics, seria la següent:

feu que tots junts al Cel un dia,
els filatèlics ens puguem retrobar...

Hi ha una carpeta de goigs editada pel Sr. Joan Rius i Vila a Vilanova i la Geltrú l'any 1976 , amb dibuixos i notes documentals per Ricard Vives i Sabaté que porta per títol: Col·lecció iconogràfica i filatèlica de deu goigs en lloança de Nostra Senyora de Montserrat.

GOIGS DE NOSTRA SENYORA DE MONTSERRAT

Interpretació a la ploma per Ricard Vives i Sabat. Any 1936

Puix floriu com una rosa
en lo cor del Principat:
*Mirau-nos sempre amorosa
Princesa de Montserrat.*

Quan Jesús en creu expira,
angelets amb serra d'or
serraven vostra cadira,
gentil Reina de l'amor;
vos la feren tan hermosa
que hi seguereu de bon grat.
Mirau-nos...

Barcelona us ha tinguda
com sa perla un ric anell,
mes del moro combatuda
vol salvar tan ric joell;
la muntanya s'es descloua
per tenir-lo ben guardat.
Mirau-nos...

Les estrelles vos mostraven
molts dissabtes a uns pastors,
mentre els àngels les baixaven
tot cantant himnes a d'hor;
d'aqueix cel que en terra es posa
vol gosar-ne el bon Prelat.
Mirau-nos...

Vostra olor de primavera
va guiant-lo al lloc feliç
on florieu, Rosa vera
del roser del paradís.
El perfum d'aqueixa Rosa
per lo món serà escampat,
Mirau-nos...

En sos braços vos ha presa,
plorant llàgrimes d'amor,
per portar-vos a Manresa
on tindreu retaule d'or.
Processó majestuosa
va cantant per lo serrat.
Mirau-nos...

Arribant a on sou ara,
no voleu passar avant;
com que sou la nostra Mare,
voleu veure'ns d'aquí estant;
a sa Mare bondadosa
Déu per fills nos ha donat.
Mirau-nos...

En vostra santa capella,
vos vingué a veure Colón,
i potser fóreu l'estrella
que el guiareu al Nou Món.
Quan als peus d'Espanya el posa
Vós un temple hi heu fundat.
Mirau-nos...

A Joan d'Austria guaireu
a les agües de Lepant,
amb ses naus allí enfonçàreu
a Mahoma agonitzant.
Amb la creu victoriosa
la mitja lluna ha eclipsat.
Mirau-nos...

Sant Ignasi de Loyola
fundà amb Vós la Companyia;
i aprengué en la vostra escola
qui fundà l'Escola Pia.
De Nolasç guia amorosa,
molts captius heu lliberat.
Mirau-nos...

Des del cim d'eixa muntanya
benefu nostre país,
benefu tota l'Espanya,
féu-ne vostre Paradís.
Dels fidels Pastora hermosa,
benefu vostre ramat.
Mirau-nos...

Puix floriu com una rosa
en lo cor del Principat:
*Mirau-nos sempre amorosa,
Princesa de Montserrat.*

*Y. Els seus fonaments dalt la muntanya santa. R. El Senyor estima les portes de Sió més que de Jacob
tots els tabernacles. P R E G U E M O Déu, Vós que concediu tots els béns, i que gloriífiqueu amb un
culte insigne la muntanya escollida per l'excelsa Mare del vostre Fill unigènit; feu que, ajudats amb
la poderosa protecció de la Immaculada sempre Verge Maria, puguem arribar amb seguretat a la
Muntanya, que és el Crist, que amb Vós viu i regna per tots els segles dels segles. Amen.*

Text per Mn. Jacint Verdaguer, Prev. (a. C. s.) Dibuix central per Ricard Vives i Sabat.

Reprodueixo el primer goigs de la
carpeta, amb text de Mn. Jacint
Verdaguer i dibuix central per Ricard
Vives i Sabat.

En el nostre record

En aquest butlletí que teniu a les mans volem tenir un especial record pels socis que ens han deixat en aquest darrer curs.

Sempre els recordarem.

27/10/2024 Francesc Xavier Puig Rovira

15/01/2025 Francesc Pujadas Altero

15/06/2025 Lluís Ibáñez Torres

